

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VYBRANÉ ASPEKTY SLOVOSLEDU

V SOUČASNÉ ČEŠTINĚ

TROJÍ TEORETICKÝ PŘÍSTUP

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Medová, MPhil., Ph.D.

Autor práce: Veronika Nováková

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 2

2012

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 26. července 2012

.....
Veronika Nováková

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. Lucii Medové, MPhil., Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, pomoc a trpělivost, které mi věnovala při realizaci této práce.

ANOTACE

Český slovosled je považován za poměrně volný. Klitika jsou jedním z případů fixního slovosledu v češtině. Cílem práce je seznámit se s pojetím klitik ve třech teoretických přístupech – klasickým českým přístupem, přístupem funkčního generativního popisu a přístupem generativní gramatiky. Jako klitika jsou většinou označována jednoslabičná slova, která nenesou přízvuk a z prozodických příčin vytváří přízvukový takt s předcházejícím nebo následujícím slovem. Pokud klitika vytváří přízvukový takt s předcházejícím slovem, jedná se o příklonky, pokud se slovem následujícím, jedná se o předklonky. Tato práce se zabývá především zájmennými příklonkami. Příklonky mají poměrně pevně dané místo ve struktuře věty.

Práce je rozdělena do několika kapitol. V první kapitole jsou pojednány jednotlivé teoretické přístupy. Dále pojednávám o dílčích tématech v české literatuře v pracích tří autorů – Václava Ertla, Františka Trávníčka a Ludmily Uhlířové. V kapitole 4 stanovuji téma výzkumu, kterým je chování příklonek v komplexních větách s infinitivem. V této kapitole také uvádím, jak jednotlivé teoretické přístupy pojednávají o tomto tématu.

Poslední kapitola je věnována samotnému výzkumu. Nejprve je stanovena metodologie výzkumu. Výzkum probíhal na základě dat z Českého národního korpusu (ČNK). Následuje popis výsledků, zpracováním dat z ČNK vznikly seznamy sloves, která vykazují podobné chování příklonek.

ANOTATION

Czech word order is considered rather flexible. Clitics are one case of restrictive word order in Czech. The aim of this thesis is to come to know the concept of clitics in three approaches - classic czech approach, approach of functional generative description and approach of generative grammar. Clitics are usually understood as one-syllable words, that can't bear stress and for reasons of prosodic they form an accentual unit with the word that proceeds them or that follows them. If clitics form a unit with a preceding word, they are referred to as enclitics, if they form a unit with following word, they're referred to as proclitics. This thesis will deal mainly with pronominal enclitics. Enclitics have quite restrictive placement in the sentence structure.

This thesis is divided in chapters. In the first chapter each theoretical approach is discussed. Then I discuss partial topic in works of three authors – Václav Ertl, František Trávníček and Ludmila Uhlířová. In chapter 4 I define the topic of my research, which is manners of enclitics in complex sentences with infinitives. In this chapter I also describe the way the three theoretical approaches discuss this topic.

Last chapter is dedicated to the research. At first the methodology is established. Research was processed on the basis of data from the Czech National Corpus (CNC). The description of results comes after, by processing the data from CNC the lists of verbs were built, which verbs exhibit the similar manners of clitics.

Obsah

Obsah	6
1 Úvod	8
2 Klitika.....	10
2.1 Dělení.....	10
2.1.1 Proklitika.....	10
2.1.2 Enklitika	12
2.2 Slovosled enklitik	14
2.3 Přístup FGP	17
2.4 Přístup GG.....	18
3 Dílčí problémy v české literatuře.....	19
3.1 Václav Ertl	20
3.2 František Trávníček	26
3.3 Ludmila Uhlířová.....	29
3.4 Shrnutí přístupů v české literatuře	31
4 Postavení enklitik v komplexních větách s infinitivem.....	35
4.1 Specifikace výzkumného problému	35
4.2 Současný stav výzkumu	35
4.2.1 Pohled tradičních mluvnic.....	35
4.2.2 Pohled GG.....	37
4.2.3 Pohled FGP	42
5 Vlastní empirické zkoumání	43
5.1 Metodologie a popis zkoumání	43
5.1.1 VALLEX.....	44
5.1.2 ČNK.....	45
5.1.3 Bonito	47
5.2 Popis výsledků výzkumu	47

5.2.1	Slovesa, u kterých dochází k posunu příklonek.....	48
5.2.2	Slovesa, u kterých dochází k posunu příklonek kromě příklonného se	67
5.2.3	Slovesa, u kterých dochází pouze k posunu zájmené příklonky třetí osoby v akuzativu.	71
5.2.4	Slovesa, u kterých nedochází k posunu příklonek.....	73
6	Závěr.....	99
7	Literatura.....	103
	Použité symboly a zkratky.....	105
8	Příloha	106

1 Úvod

Slovosled v češtině je relativně volný a vyznačuje se vysokou mírou flexibility, pořadí větných členů není pevně dáno, jejich postavení je dáno především aktuálním členěním, jejich kontextovou zapojeností a nezapojeností¹. Slovosled má tedy především funkci významovou. Vedle aktuálního členění se však na pořádku slov podílí také princip rytmický, hledisko gramatické stavby výpovědi a další činitele, které mohou být ve shodě i v rozporu se slovoslednými tendencemi vycházejícími z aktuálního členění². Fixní slovosled se v češtině týká převážně pozice klitik a pozice atributu.³

Předkládaná diplomová práce se bude zabývat klitiky a jejich postavením ve větě v současné češtině. Za klitika se považují např. krátké tvary zájmen (*mi, ti, mu...*), tvary pomocného zájmena být, předložky (*na, pod, v, do...*), spojky (*a, ale, -li...*) apod. Základním činitelem určujícím slovosled klitik je rytmický princip⁴. Jazyk je prostředek komunikace, jež se realizuje především prostřednictvím řeči, rytmický princip tedy dává klitikům poměrně velice stabilní místo ve větě. Přesto (a nebo právě proto) stojí klitika většinou na okraji zájmu českých lingvistů⁵, klitika se zdají pro českou lingvistiku natolik nevýznamná, že jim nebylo ani věnováno samostatné heslo v Encyklopedickém slovníku češtiny⁶, jejich velmi stručná charakteristika je uvedena v rámci hesla *Přízvukový takt*⁷, v samostatném hesle je rozveden pouze *Slovosled klitik*⁸. Existuje ovšem mnoho cizojazyčných prací⁹ o klitikách, které se zabývají nejen jejich českými zástupci.

V první kapitole této práce budou vymezeny výrazy, které jsou počítány mezi klitika na základě jejich nepřízvučnosti a dalších vlastností, a rozděleny vzhledem k jejich postavení k výrazu, se kterým tvoří přízvukový takt¹⁰. V další části kapitoly bude uveden základní slovosled klitik vzhledem k ostatním klitickým výrazům, které se

¹ PMČ, s. 646.

² ESČ, s. 425.

³ Štícha, s. 736.

⁴ MČ3, s. 605.

⁵ Dílčími tématy postavení příklonek se zabývají např. Ertl(2011), Trávníček(1959), Uhlířová(1976)

⁶ Karlík, P., Nekula, M., Pleskalová, J. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: NLN, 2002.

⁷ ESČ, s. 477-478. Autorkou tohoto hesla je Zdena Palková.

⁸ ESČ, s. 425. Autorkou tohoto hesla je Ludmila Uhlířová.

⁹ Pro tuto práci jsou relevantní Dotlačil(2004), Řezáč(2005).

¹⁰ Toto dělení je bráno dle PMČ, s. 840 a dle MČ1, s. 154-156.

mohou objevit ve větě najednou, a základní umístění enklitik v celé větě. Tato část je pojednána na základě klasického českého přístupu. V poslední části této kapitoly budou pojednána pojetí funkčního generativního popisu a generativní gramatiky.

V další kapitole se budu zabývat dílčími tématy problematiky příklonek na základě několika prací českých lingvistů. Bude zde uvedeno několik možností, kdy dochází k odklonu od tohoto základního slovosledu enklitik, ke kterému může dojít z mnoha příčin, od individuálního stylu autora přes vliv různých gramatických pravidel až k prozódickým příčinám.

V kapitole 4 vymezím hlavní předmět této práce – postavení příklonek v komplexních větách s infinitivem, v nichž je postavení enklitik značně nejednotné. V této kapitole budou také uvedeny tři teoretické pohledy na problematiku klitik ve větách se závislými infinitivy – pohled tradičních českých mluvnic vycházejících z Pražské školy, pohled generativní gramatiky a pohled funkčního generativního popisu.

Praktická část této práce bude uvedena v kapitole 5. Nejdříve bude stanovena metodologie výzkumu. Podkladem pro vlastní výzkum zaměřený na postavení příklonek závislých na infinitivu v komplexní větě se stala data z Českého národního korpusu (ČNK). Následovat bude popis výsledků výzkumu, na jehož základě byla rozdělena slovesa do několika skupin podle podobného chování příklonek v komplexních větách s infinitivem.

V závěrečné části budou porovnána data z ČNK s dosavadním teoretickým přístupem uvedeným v kapitole 4.

2 Klitika

Slovosled slovanských jazyků a tedy také češtiny je obvykle považován za velmi volný, existují ovšem jevy, které určují některým výrazům určité místo ve větě a popírají – nebo alespoň omezují – toto tvrzení o volném pořádku slov. Jedním takovým jevem jsou klitika. Jako klitika jsou označována nejčastěji jednoslabičná slova, která nemají vlastní přízvuk a nemohou stát samostatně ve větě¹¹, proto se připojují k přízvučnému výrazu, se kterým vytvářejí přízvukový takt. Přízvukový takt je zvuková jednotka tvořená skupinou slabik s jedním slovním přízvukem¹².

2.1 Dělení

Klitika označují poměrně omezenou třídu slov, jejíž prvky se však pohybují v celé škále – mezi autosémantickými, synsémantickými i specifickými slovními druhy¹³. Najdeme mezi nimi zájmena (*mi, ti, ho, se, to...*), pomocné slovesné tvary (*by, jsi...*), spojky (*a, i...*), předložky (*na, pod, u, za...*), částice (*tak, pak...*) apod. Podle umístění klitik k přízvučnému výrazu se klitika dělí na proklitika a enklitika. Pro můj vlastní výzkum budou podstatná především zájmenná enklitika.

2.1.1 Proklitika

Proklitika neboli předklonky jsou připojeny k výrazu následujícímu, v takovém případě se mluví o proklizi¹⁴. V některých případech mohou předklonky nést hlavní přízvuk pro celý přízvukový takt. To je případ především jednoslabičných pravých předložek, jak ukazuje příklad (1), dnešní jazyková praxe však i ve spisovném projevu dovoluje přízvukovat jméno po předložce, například vzniká-li dlouhý takt nebo při zdůraznění slova po předložce.¹⁵ Obě varianty ukazuje příklad (2).

(1) *ˈZít-ra / ˈpo-je-dou / ˈse vše-mi / ˈdět-mi / ˈna vý-let / ˈdo Pra-hy.*

(2) *ˈza mi-mo-řád-ných / ˈbez-peč-nost-ních o-pat-ře-ní*

x

¹¹ PMČ, s. 44.

¹² ESČ, s. 477.

¹³ Dělení na autosémantika, synsémantika a specifické slovní druhy viz např. PMČ, s. 73-75. Specifickým slovním druhem jsou zájmena, slovesa patří k autosémantikům, ostatní druhy klitik jako částice, spojky, předložky jsou synsémantické.

¹⁴ ESČ, s. 478.

¹⁵ Tamtéž.

Skutečnost, že některé předklonky mohou nést hlavní přízvuk celého přízvukového taktu, výrazně odporuje obecné definici klitik jako nepřízvučných slov. Možným řešením tohoto problému by mohlo být označování takových předklonek jako nestálých (tak jako je tomu u příklonek, viz 2.1.2.1 Nestálé příklonky). Nestálé příklonky se však liší tím, že jejich příklonnost či nepříklonnost je dána jejich výskytem v různých situacích, zatímco zde se jedná o varianty, které se mohou objevit ve stejné situaci. Takové podstatně odlišné chování některých proklitik by mohlo znamenat, že se nejedná o stejný jazykový jev.

MČ1 sice rozděluje klitika na tři druhy – příklonky, předklonky a pak na *slova, která se někdy připojují k slovům přízvukným (nejčastěji jako předklonky), jinak se spojují s jinými nepřízvučnými slovy a tvoří s nimi přízvukové celky; první slovo této skupiny dostává přízvuk, celá skupina má pak platnost rytmické jednotky*¹⁶. Dál však o tomto třetím druhu klitik vůbec nepojednává ani neuvádí žádný příklad. Tato definice má zřejmě odpovídat výše uvedenému typu předklonek, popis tohoto druhu příklonek je však velmi nejednoznačný a lze těžko určit, o jaké výrazy by se mělo přesně jednat.

Dalšími předklonkami jsou navazovací částice (3), některé spojky (4) i sémanticky méně závažná kratší slova (5).¹⁷

(3) **Tak** ´něco / ´dělej.

(4) ´Přišel / ´pozdě / **a** ´ani se / ´neomluvil.

(5) **pan** ´soused

můj ´otec

Nic ´dobrého nás / ´nečeká.

Před přízvukným slovem bývá jen jedna, maximálně dvě předklonky¹⁸, jak ukazuje příklad (6).

¹⁶ MČ1, s. 154.

¹⁷ PMČ, s. 45.

¹⁸ Tamtéž.

(6) **Jen to** ´nejlepší / ´pro vaše / ´děti.

PMČ, s. 45

Předklonky na rozdíl od příklonek nemají své ustálené místo ve větě, jejich umístění je dáno především postavením jejich řídicího výrazu. Jak je vidět z některých výše uvedených příkladů, předklonky mohou stát na začátku věty, jsou jedním z mála způsobů, jak je možné v češtině vyjádřit jambické metrum.¹⁹ Příkladem jambického metra je vybraná strofa z prvního intermezza Máchova Máje uvedená v (7), proklitika jsou zvýrazněna.

(7) V rozlehlých rovinách spí bledé lůny svit,
kolem hor temno je, v jezeru hvězdný kmit,
nad jezerem pahorek stojí.
Na něm se sloup, s tím kolo zdvíhá,
nad tím se bílá lebka míhá,
kol kola duchů dav se rojí;
hrůzných to postav sbor se stíhá.²⁰

2.1.2 Enklitika

Enklitika neboli příklonky se vážou do jednoho taktu se slovem předcházejícím, jde pak o enklizi²¹. Mezi příklonky se počítají výrazy, které mohou být jen příklonkami, ale i výrazy, které jsou příklonkami jen v určitých situacích. Podle toho se příklonky dělí na stálé a nestálé.

2.1.2.1 Nestálé příklonky

Mezi nestálé příklonky jsou zařazovány výrazy, které se v některých případech mohou stát samostatnými výrazy, být přízvučné apod. Jedním z nestálých enklitik je například zájmeno *to*, v příkladu (8) je příklonné, v příkladu (9) zájmeno *to* nese přízvuk a je zároveň i nosným výrazem pro stálé příklonky *se* a *mi*.

(8) ´Máš **to** / ´na stole.

¹⁹ PMČ, s. 45.

²⁰ Mácha, K. H. Máj. Praha: Academia, 2003, s. 37.

²¹ ESČ, s. 478.

(9) ´To máš / ´na stole.

ESČ, s.478.

Dalšími nestálými příklonkami jsou adverbialní výrazy *tu, tam, ted', tak* nebo některé modifikační částice (např. *vlastně*)²².

2.1.2.2 Stálé příklonky

Stálé příklonky nikdy nemohou stát v přízvučné pozici a nemohou být ani nositeli větného důrazu.²³ Stálými příklonkami jsou v češtině „krátké“ tvary zájmen (*mě, tě, se, mi, ti, si, mu, ho*), tvary pomocného slovesa, a to préterita (*jsem, jsi, jsme, jste*) a kondicionálu (*bych, bys, by, bychom, byste*), některé částice (*snad, však...*) a spojky (*-li*).²⁴ Krátké tvary zájmen mají své protějšky v „dlouhých“ tvarech zájmen. Tyto dva typy se liší v jejich distribuci ve větě. Krátké tvary mohou stát pouze v příklonné pozici, jak ukazuje příklad (10), dlouhé tvary se využívají v ostatních případech, jako je zdůrazňování (11) nebo předložkové výrazy (12)²⁵. Dlouhé tvary se nikdy nemohou ocitnout v příklonné pozici.

(10) ´Dej **mi** to.

(11) ´Mně se to / ´nelíbí.

(12) ´Ke mně / ´nechod'.

MČ2, s. 391.

Příklonky (a klitika obecně) jsou obvykle definovány na základě jejich určité nesamostatnosti a nepřízvučnosti. To však nejsou jediné vlastnosti příklonek. Pokud odhlédneme od vlastností daných jejich slovně druhovou příslušností, ze syntaktického hlediska je významná jejich kontextová zapojenost. Podle aktuálního členění věty jsou příklonky vždy součástí tématu. Z tohoto hlediska jsou krátké tvary zájmen označovány jako slabé, zatímco dlouhé tvary užívané kontrastivně (při vytýkání, zdůrazňování) nebo pokud nesou intonační centrum jsou označovány jako silné. Silné tvary užitá po

²² PMČ, s. 649.

²³ MČ1, s. 155.

²⁴ ESČ, s. 478.

²⁵ MČ2, s. 391.

předložce však neurčují, zda je výraz kontextově zapojený nebo nezapojený.²⁶ I když jsou však příklonky vždy kontextově zapojené a formálně tematické, mohou se v určitých případech ocitnout až za rématem výpovědi, tedy na konci výpovědi. O koncovém postavení příklonek bude pojednáno později.

2.2 Slovosled enklitik

Vzhledem ke své slovně druhové rozmanitosti se může ve větě objevit více příklonek najednou. Tato enklitika se obvykle vážou na sebe a vytváří skupinu příklonek, anglicky nazývanou clitic cluster²⁷. V této skupině mají příklonky ustálené pořadí, které není nijak ovlivněno postavením slovesa, ke kterému se vztahují. To je dáno tím, že sloveso nemusí být výrazem, se kterým tvoří jeden přízvukový takt. Na prvním místě je vždy spojka *-li* připojená přímo k prvnímu výrazu ve větě (13), na druhém místě stojí neplnovýznamové tvary *být*, morfy *bych* apod. (14), na třetím místě jsou umístěna reflexivní zájmena *se* a *si* (15), na čtvrtém místě jednoduché tvary osobních zájmen, a sice v pořadí etický dativ²⁸, dativ, akuzativ a genitiv (16), na posledním místě pak je kondicionálové *byl*²⁹ (17).³⁰

(13) Zeptala se ho, vstoupí-**li** do armády.

(14) a. Koupil **jsem si** šunku.

b. Koupil **bych si** šunku.

(15) Ráda **by se** s ním setkala.

(16) a. Včera **ti mi** povídal, že se žení.

b. Včera **jsem mu ho** představila.

c. Je **mi tě** líto.

(17) Kdo **by mu byl** věřil.

PMČ, s. 649

²⁶ Tektogramatická anotace PDT: Pokyny pro anotátory, kapitola 9.4.1. Aktuální členění a lexikální hodnota výrazu <http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/ch09s04s01.html>

²⁷ *Clitic cluster* nemá český ekvivalent, to opět dokazuje, jak malý je český zájem o klitika.

²⁸ Etický dativ je pragmaticky motivovaný nezávislý dativ, tedy zájmeno osobní v dativu mající povahu partikule (tj. nejde o větný člen), např. *On ti z toho byl celý nespůj.* Viz EŠČ, s. 105.

²⁹ Pomocné sloveso *být* kondicionálu minulého je uváděn mezi příklonkami pouze v PMČ.

³⁰ PMČ, s. 649.

Příklonky mají dané i své celkové umístění ve větě. Na rozdíl od předklonek nikdy nemohou stát na začátku věty, jak ukazuje příklad (18).

(18) ***Mi to** dej.³¹

Příklonky mají dle svých vlastností tendenci kupit se na nejméně přízvučném místě, což je na začátku věty za prvním přízvučným výrazem³². Tato základní pozice příklonek za prvním přízvučným výrazem se nazývá tzv. „druhé místo“ ve větě, nebo též postiniciální pozice, někdy také nazývaná tzv. Wackernagelova pozice³³. Podle ESČ může jako první přízvučný výraz vystupovat jedno slovo, jak je ukázáno v příkladu (19), nebo také rozvitý větný člen (20), větný člen rozvitý vedlejší větou přívlastkovou (21), spojka podřadicí či souřadicí (22), nebo vedlejší věta (23).³⁴ Vedlejší věta jako první přízvučný výraz se však objevuje jen v omezené míře, a to především u souvětí, kde je možné na první místo v hlavní větě doplnit zájmeno *to*.

(19) V září jsme **se** sešli na první schůzce.

(20) Na každém notářství a úřadě vůbec **se** člověk úředně přesvědčí, jak je hloupý.

(21) Cestující, který nemá platný cestovní doklad, **se** vystavuje nebezpečí, že bude pokutován.

(22) Jana řekla, že **se** brzy vrátí.

(23) Kdo měl vlastně pravdu, **jsme** mohli jen tušit.

ESČ, s. 425, př. (1)-(5)

Uvedené příklady však poněkud odporují tvrzení, že příklonky s předcházejícím výrazem vytváří přízvukový takt. V příkladu (20) je rozvitý větný člen tvořen několika přízvukovými takty, v příkladech (21) a (23) předchází příklonky pauza graficky naznačená čárkou, která vylučuje příklonnost. O tomto tématu bude pojednáno později v podkapitole 3.2.

³¹ Existují případy, především v mluvené řeči, kdy stojí příklonky na začátku věty. Například *Mi zavolej. Si koleduješ*. Tyto případy však nejsou považovány za spisovné.

³² Pořádek slov. *NŘ 22*, 1938, s. 223.

³³ Jakob Wackernagel jako první popsal tendenci příklonek stát na druhém místě ve výpovědi v raných indoevropských jazycích. Všiml si, že ve starořečtině se některé nepřízvučné jednotky musí objevit hned za prvním výrazem ve větě. Tento pořádek považoval za obecný princip slovosledu v protoindoevropštině. (volně přeloženo z Migdalski, K. *The Syntax of Compound Tense in Slavic*. Utrecht: LOT, 2006, s. 166.)

³⁴ ESČ, s. 425.

V příkladu (22) je uveden případ příklonky umístěné za spojkou a výše je dle ESČ tvrzeno, že se může jednat o spojky podřadicí i souřadicí. Existují však spojky podřadicí, které se nemohou stát nosným výrazem příklonek. Ne všechny spojovací výrazy se však mohou stát nosným výrazem příklonek. Především ze souřadicích spojek nemohou nést příklonky spojky odporovací *ale, avšak, nýbrž, leč, než, kdežto*, ze stupňovacích *ano, ba*, uvozovací *i* a zřídka stojí před příklonkami spojka *a*.³⁵ Tyto spojky tak mohou zapříčinit umístění příklonky v koncové pozici výpovědi (24), které je jinak přípustné pouze u jednočlenných vět slovesných, jak vyplývá ze srovnání vět (25) a (26).

(24) Vstal a uklonil **se**.

(25) Stmívá **se**.

(26) *Rychle stmívá **se**.

Tendence příklonek nestát na konci věty je také možné vysvětlit pomocí aktuálního členění. Podle výpovědní dynamičnosti má stát na konci věty výraz sdělně nejzávažnější, při objektivním pořádku slov výrazy rematické, kontextově nezapojené. Příklonky patřící do tematické části výpovědi tedy mohou stát v koncové pozici, za rématem, jen v tom případě, kdy by jinak byly nuceny stát na začátku věty, tedy v případech jednočlenných vět slovesných zmíněných výše (25) nebo v případě vět obsahujících pouze sloveso a na něm závislou příklonku (typ vět *povídali si, odpověděl mu*). Postpozice u těchto typů výpovědí je však zcela automatizována, obrácený pořad réma – téma není považován za příznakový, subjektivní.³⁶

Svým postavením na druhé pozici ve výpovědi příklonky zřetelně označují hranici prvního větného členu, což je podstatné u určitého typu výpovědí, kde by mohl vzniknout „nepravý vztah“³⁷, tak jak je možné vidět při porovnání příkladů (27) a (27)

(27) Tento koeficient **se** pro různé zaměnitelné varianty stanoví tak(...)

(28) Tento koeficient pro různé zaměnitelné varianty **se** stanoví tak(...)

MČ3, s. 619

³⁵ Pořádek slov. NŘ 22, 1938, s. 223.

³⁶ MČ3, s. 604.

³⁷ MČ3, s. 619.

Mluvnice češtiny 3 definuje základní slovosledné pravidlo o postavení příklonek následovně:

- A. Příklonka se klade za první přízvučný výraz ve výpovědi. Ve výpovědní realizaci věty vedlejší se příklonka klade zpravidla za spojovací výraz.³⁸

Jak však bude ukázáno v kapitole 3, ne vždy je toto základní pravidlo dodrženo.

2.3 Přístup FGP

Funkční generativní popis je koncepce teoretického popisu jazyka, která byla zpracována Petrem Sgallem v šedesátých letech na podkladu funkčního hlediska Pražské školy a je dále zpracovávána např. Jarmilou Panevovou a Evou Hajičovou. FGP se zabývá teoretickým popisem českých vět na základě generování sémantické prezentace na základě rozčlenění jazyka do několika rovin.

FGP se zabývá příklonkami pouze okrajově. Hlavním přínosem FGP k problematice příklonek je poznatek o jejich kontextové zapojenosti. Z hlediska zapojenosti FGP posuzuje podobně jako příklonky i nulový tvar nominativu osobních zájmen (též nulový podmět³⁹), který stejně jako enklitika musí být kontextově zapojený a podobně jako krátké tvary zájmen má nulový tvar nominativu svůj protějšek užívaný kontrastivně. Příklad (29) s příklonkami koresponduje (31) s příkladem s nulovým tvarem nominativu, vztahy mezi příklady (29) a (30) jsou totožné jako mezi příklady (31) a (32).⁴⁰

(29) Karel tě zavede nahoru.

(30) Tebe Karel zavede nahoru (a já si to zatím přečtu)

(31) Karla uvidím zítra (Marii pozítří)

(32) Já Karla uvidím zítra (ty pozítří)

Sgall, Hajičová, Buráňová, s. 118-119

³⁸ MČ3, s. 604.

³⁹ ESČ, s. 316.

⁴⁰ Sgall, P. – Hajičová, E. – Buráňová, E. Aktuální členění věty v češtině. Praha: Academia, 1980, s. 118-119.

Je zřejmě na místě připomenout značnou nerovnoměrnost ve zpracování příklonek

2.4 Přístup GG

Základní pojetí příklonek v generativní gramatice se příliš neliší od klasického českého pojetí. Liší se však propracování slovosledu klitik, které je v GG mnohem hlubší. Přístup GG se tedy zabývá mnoha různými dílčími tématy slovosledu příklonek a bylo by obtížné stručně shrnout veškerá pozorování GG. Proto se přístupem GG zabývám pouze v podkapitole 4.2.2, kde rozebírám dvě generativní práce zabývající se pouze chováním příklonek v komplexních větách s infinitivem.

3 Dílčí problémy v české literatuře

Umístění příklonek na jinou než postiniciální pozici není vyloučeno. ESČ uvádí jako jednu z možností kontaktní postpozici za určitým tvarem slovesa a hodnotí ji jako individuální autorskou charakteristiku⁴¹. PMČ stejný případ než jako záležitost individuálního stylu hodnotí jako snahu zvýraznit obsah větného členu nebo jeho části⁴², což ilustrují příklady (33) a (34).

(33) Po několika neúspěšných sezónách se konečně vzdal reprezentace.

(34) Po několika neúspěšných sezónách vzdal se konečně reprezentace.

PMČ, s. 651

Ze stejného důvodu může příklonka ve vedlejších větách spojkových stát až za prvním větným členem, nikoliv hned za spojkou. Tím jsou myšleny spojky, které mohou nést příklonky, tedy tento případ může nastat, pokud věta vedlejší není uvozena některou z výše uvedených spojek (*ale, avšak, nýbrž...*). Příklady (35) a (36) ukazují na větách se spojkou *nebo* a slovesem *dopustit se*, že je možná varianta s příklonkou *se* umístěnou hned po spojce i až za slovesem .

(35) Ten, kdo se obává, že odkazující byl zaujatý nebo dopustil se chyby, a přičiní se o urovnání mezi dědici (...)

zdroj ČNK

(36) Přikláníte se k Čunkově tvrzení, že jde o cílenou kampaň proti němu, nebo se dopustil morálního pochybení, či dokonce porušení zákona?

zdroj ČNK

Později v 3.3 bude ukázáno, že před příklonky může být předsunut i jiný výraz než jen určité sloveso, k tomu však dochází z jiných důvodů.

⁴¹ ESČ, s. 425.

⁴² PMČ, s. 650.

3.1 Václav Ertl

Další případy umístění enklitik mimo postiniciální pozici uvádí Václav Ertl ve svém článku *Příspěvek k pravidlu o postavení příklonek*⁴³, kde se však zabývá pouze příklonným *se*, které je podle něj typickou a nejčastěji se vyskytující příklonkou a které zároveň může zastupovat všechny ostatní příklonky, neboť když už se jiné příklonky vyskytují, jsou na stejném místě jako příklonka *se*. Na základě takového předpokladu pak mohou být veškerá pozorování o chování příklonného *se* aplikována na všechny příklonky a není nutné další zkoumání. Tato generalizace, jež není příznačná pouze pro Ertla, může být jedním z důvodů, proč klitika obvykle stála mimo hlavní pole lingvistického zájmu. Tento názor je však mylný, a to především proto, že ne všechny příklonky se chovají stejně. Jedním takovým případem odlišného chování enklitik je například přesun příklonek do postiniciální pozice ve větách se závislým infinitivem. Některá slovesa takový přesun neumožňují v žádném případě, jiná slovesa povolují přesun jen některému typu příklonek. Jak ukazuje příklad (37), sloveso *pomoci* nebrání přesunu příklonky *ji*, která je závislá na infinitivu *vrátit*. V příkladu (38) však k přesunu příklonného *se* do postiniciální pozice nedošlo, ani by k přesunu nemohlo dojít, jak je vidět na gramaticky nesprávné větě v příkladu (39).

(37) Krása uvadá a žádná moc na světě **ti ji** nepomůže vrátit.

zdroj ČNK

(38) Víno **mu** alespoň pomohlo trochu **se** uklidnit.

zdroj ČNK

(39) *Váno **se mu** alespoň pomohlo trochu uklidnit.

Více o tomto tématu bude pojednáno v kapitole 4.

Navíc jen příklonné *se* a příklonka *-li* umožňují spojení s tvarem *jsi* pomocného slovesa být, tj. *sis/ses* a *-lis*.⁴⁴

Přes tento nesprávný předpoklad přináší Ertlův text zajímavý pohled na problematiku příklonek. Většina českých gramatik se omezuje na definici klitik a na

⁴³ Ertl, Václav. Příspěvek k pravidlu o postavení příklonek. In: Ertl, V. Dobrý autor. Praha: Akropolis, 2011.

⁴⁴ Štícha(2011), s. 88.

slovosled stálých příklonek v postiniciální pozici spolu s uvedením výše zmíněné výjimky z postavení na druhém místě výpovědi. Ertl se však zabývá především výjimkami ze základního postavení, které zkoumá na podkladě díla J. A. Komenského a několika dalších autorů z 19. a počátku 20. století.⁴⁵ Zjištěné odchylky se pak snaží rozčlenit podle toho, zda se jedná o odchylky zdánlivě způsobené nedostatečnou znalostí rytmického zákona či historickými změnami jazyka (v případě odchylek u Komenského), nebo o odchylky skutečné, kdy jiné gramatické principy byly silnější než rytmické podmínky určující postavení příklonek.

Ertl ukazuje, že ke zdánlivému porušení pravidla dochází v mnoha případech, a to tak, že místo rozdělení na věty a větné členy uvažuje o dělení na kóla. Kólon je „řada slov (taktů), spojených v jednotu jedním přízvukem vrcholovým (...) ohraničená z obou stran pauzami (vdechovými a zároveň logickými) a uzavřená mimo to větší nebo menší změnou tónu.“⁴⁶ Kólon se týká především mluvené řeči a jeho aplikace na psaný text se může zdát přinejmenším neobvyklá, ale jeho využití je více než logické, pokud vezmeme v úvahu fakt, že příklonky se řídí především zákony rytmickými odpovědnými za plynulé provedení řečového aktu. Podstatný rozdíl mezi větou a kólem je v jejich rozsahu, kterým se mohou, ale nemusí překrývat. Jedna výpověď může být tvořena jednou větou a zároveň rozdělena na několik kól nebo naopak při určitém způsobu čtení může být určitá výpověď považována za jediné kólon a zároveň být složena z několika vět. V příkladu (40) výraz *v první třetině století patnáctého* tvoří jedno kólon s jedním vrcholovým přízvukem a po něm následuje pauza (vdechnutí), zbytek věty tvoří druhé kólon. Příklad (41) je tvořen třemi větami, ale při čtení může splynout v jediné kólon s jedním vrcholovým přízvukem a bez pauz (jeden dech), přičemž tomuto napomáhá i skutečnost, že výraz *kdo chce, co chce* je významově vnímán jako jedno slovo, frazém nedělený na jednotlivé větné úseky.

(40) V první třetině století patnáctého // vypukly v Čechách bouře náboženské.

Ertl, s. 62

(41) Ať si říká, kdo chce, co chce.

Ertl, s. 62

⁴⁵ Seznam autorů viz pozn. 4, s. 49, Dobrý autor

⁴⁶ Ertl s. 61-62.

Rozdělením na kóla Ertl vysvětluje, proč ve větách s rozvitým prvním členem mohou příklonky stát až za dalším výrazem. První člen tvoří samostatné kólon, po kterém následuje pauza, a příklonka umístěná na tomto místě by se technicky stala předklonkou, tomu je zamezeno přesunem příklonky dál dovnitř věty, jak ukazuje příklad (42).

(42) Ráno přede dnem sv. Tří králů // zastavily **se** před studeneckou farou selské sáně.

Ertl, s. 66

Ertl na základě svého pojetí zformuloval vlastní pravidlo pro postavení příklonek, jeho základní zásada je zformulována v B.

B. Příklonné *se* nestává zpravidla nikdy po pauze (ani po *a*), nýbrž teprve hned po uvozovacím výraze nebo prvním členu kóla.⁴⁷

Na první pohled se tato zásada příliš neliší od výše zmíněného pravidla A. I když je Ertlova zásada dána jen pro příklonku *se*, Ertl bere zájmeno *se* jako základní, můžeme říci i reprezentativní, příklonku zastupující všechny ostatní a je tedy možné aplikovat jeho zásadu na příklonky ostatní. Podstatný rozdíl je však v použitých výrazech – přízvučný výraz *a* kólon. Ertlem použité kólon umožňuje poměrně jednoduše vymezit varianty (ne výjimky) v umístění příklonek pro různé větné útvary. Tyto varianty jsou následující:

- Postavení příklonek ve větě tvořené jedním kólem odpovídá zásadě bez dalších možností umístění příklonky.

(43) a. Starý strom **se** skácel rázem.

b. Strom **se** skácel rázem.

c. **Že se** strom skácel rázem.

Ertl, s. 73

- Ve větě dělené na dvě kóla, přičemž první člen tvoří nebo může tvořit kólon sám o sobě, může stát příklonka hned za prvním členem nebo až za členem následujícím po pauze. Druhá možnost bývá pravidlem, pokud je prvním členem přechodníková vazba nebo větný člen s přístavkem

⁴⁷ Ertl (2011), s. 73.

nebo výraz od dalšího větného obsahu oddělený pauzou (např. vokativ, výrazy větné platnosti jako *zkrátka* apod.).

- (44) a. Naše prastará jabloň (//) **se** skácela rázem.⁴⁸
b. Naše prastará jabloň // skácela **se** rázem.
c. Zašuměv haluzemi, // skácel **se** rázem.
d. Strom, pamětník starých časů, // skácel **se** rázem.

Ertl, s. 73-74

- Ve větě rozdělené na několik kól tím, že je do nich vložena jiná věta nebo výraz, který tvoří nebo může tvořit samostatné kólon, může příklonka stát hned za výrazem uvozovacím nebo prvním členem věty anebo až za prvním členem po pauze, která předchází před kólem určitého slovesa. Pokud samostatné vložené kólon je tvořeno přechodníkovou vazbou nebo pauzami zřetelně odděleným výrazem, pak je častější postavení příklonky v kólu určitého slovesa.

- (45) a. Strom **se**, // jako by jej podťal, // skácel.
b. Až **se** // po několika prudkých nárazech větru // skácel rázem.
c. Strom, // jako by jej podťal, // skácel **se** rázem = rázem **se** skácel.
d. Staříčkový strom, // zašuměv haluzemi, // rázem **se** skácel.
e. Až včera, // totiž na Boží hod, // strom **se** skácel.

Ertl, s. 74

Při použití výše zmíněné zásady z veškerých odchylek Ertl nakonec určil pouze dva typy jako výjimky skutečné, přičemž jeden typ vzniká z důvodů stylistických, druhý z rytmických. Stylistickou výjimku představuje výše zmíněný odsun příklonek za zdůrazněný výraz, jak ukazuje příklad (46). Rytmickou podmínkou je pak podporováno umístění příklonek po pauze, pokud to znamená, že příklonka by jinak stála na konci věty, jak je tomu u vět typu (47), přičemž Ertl tento jev označuje jako snahu o rytmickou rovnováhu mezi začátkem a koncem věty – tak jako příklonky obvykle

⁴⁸ Kulaté závorky v tomto příkladu značí, že v tomto případě může být věta vnímána jako jedno kólon. Pokud je věta vnímána jako dvě kóla, podle Ertlůva pravidla by byla vhodnější varianta uvedena v následujícím příkladě: *Naše prastará jabloň // skácela se rázem.*

nestávají na začátku vět, tak také dobrý jazykový cit vyžaduje, aby věta nekončila příklonným výrazem, ale slovem s plným přízvukem⁴⁹.

(46) že rázem se skácel staříčkový strom

Ertl, s. 74

(47) Strom, jako by jej podřal, se skácel.

Ertl, s. 74

Ertl se tak v podstatě snaží vyhnout proklitizaci příklonek, tedy takovým případům, kdy by příklonka stála na takovém místě, které z ní technicky činí předklonku, a nastává tak proklize. Proklize příklonek však není nijak výjimečná a může nastat i v poměrně kuriózních případech, jak ukazuje Hana(2004)⁵⁰ na příkladu (48), kde je mezi příklonkami prozodická hranice a příklonky *by* a *ji* se tak chovají jako předklonky. Tímto příkladem Hana dokazuje, že příklonnost nebo předklonnost není daná vlastnost slova, ale odvíjí se spíše od umístění výrazu ve výpovědi a od významových souvislostí mezi výrazy.

(48) Poslouchat **ji** // **by ji** asi nudilo.

Hana, př. (11), s. 29

Příklad (48) je v podstatě případem, kdy se vedle sebe ocitly dvě skupiny příklonek přináležejících k různým slovesným tvarům (dva „clitic clusters“). První příklonka *ji* je komplementem slovesa *poslouchat*, příklonky *by* a *ji* patří ke slovesu *nudit*. Jejich nashromáždění vedle sebe je dáno tendencí příklonek dostat se co nejbližší k začátku výpovědi, tedy na druhou pozici. Prozodická pauza tak slouží především k odlišení těchto skupin příklonek.

Proklize příklonek *by* u tohoto typu výpovědí mohla být pouze zdánlivá. Pravidlo o umístění příklonek říká, že se připojují za první přízvučný úsek. Přízvučný úsek však může být v podstatě jakkoliv rozsáhlá část výpovědi (jedno slovo, rozvitý větný člen, věta atd.), jak bylo zmíněno výše. Téměř se zdá, že hranice přízvučného úseku je dána až přítomností příklonek a bez nich je obtížně určitelná. V uvedeném příkladě (48) by první přízvukový úsek mohl být tvořen infinitivem se závislým členem analogicky k příkladu (49).

(49) Poslouchat Helenu **by ji** asi nudilo.

⁴⁹ Ertl, s. 72.

⁵⁰ Hana, J. Czech Clitics in Higher Order Grammar. OSUWPSS vol. 3, 2004, s. 29.

V příkladu (48) jsou větné členy *poslouchat* a *ji* blížeji spjaté než např. větné členy *poslouchat* a *by* apod., je tedy možné považovat je za jednu jednotku, jeden komplement slovesa *nudit*, i když existují případy, kdy to není možné. V příkladu (50)a. sloveso *poslouchat* a k němu patřící příklonka *ji* nejsou ve větě vedle sebe a přes svou významovou sounáležitost je nelze považovat za jeden komponent. Takto tvořená věta je však hůře srozumitelná i vyslovitelná, podobně stavěné věty (vedle sebe umístěné pomocné sloveso ve tvaru *by* a dvě akuzativní zájmenné příklonky patřící k různým výrazům ve větě) nemají příliš vysokou frekvenci užívání. V korpusu SYN⁵¹ Českého národního korpusu je zaznamenáno pouze jedno gramaticky správné⁵² užití takto tvořené věty, zde uvedený příklad (51). Častější je užití takto tvořené věty v podobě, jak je uvedena v příkladu (50)b., kde jsou infinitiv *poslouchat* a k němu patřící příklonka *ji* ponechány vedle sebe (i když je příklonka předsunuta před infinitiv, aby věta nekončila nepřívzvučným jednoslabičným výrazem). Blízkost těchto dvou členů je možné vidět i na příkladu (50)c., kde je mezi příklonky vložen další komponent. V tomto příkladu tvoří celé *poslouchat ji celý den* první přízvukový takt a příklonky *by* a *ji* se připojují za něj. V příkladu (48) by formálně mělo jít o stejný případ, příklonky *by* a *ji* připojené za prvním přízvukovým taktém tvořeným výrazy *poslouchat* a *ji*. Takovéto řešení však neodpovídá praxi. Prozodická pauza mezi příklonkovou skupinou a prvním přízvukovým úsekem popírá enklizi skupiny příklonek a dává jí podobu spíše proklitickou. Tomu odpovídá i Ertlovo dělení na kóla: úsek *poslouchat ji* by tvořilo jedno kólon a příklonky *by* a *ji* umístěné po pauze by se musely chovat jako předklonky.

- (50) a. °Asi **by ji ji** nudilo poslouchat.
 b. Asi **by ji** nudilo **ji** poslouchat.
 c. Poslouchat **ji** celý den **by ji** asi nudilo.

⁵¹ Korpus SYN je nereferenční spojení textů všech referenčních synchronních psaných korpusů řady SYN, tj. SYN2000, SYN2005, SYN2006PUB, SYN2009PUB a SYN2010. Obsahuje 1.3 mld zaznamenaných slov. *Český národní korpus - SYN*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit. 25.07.2012, dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

⁵² Další dva záznamy nebyly gramaticky správné. V i. je nesprávně užitý tvar zájmena *ona*, v ii. je tvar zájmeno *on* uveden dvakrát. Pro větší přesnost je uveden i předcházející kontext.

i. Na svůj pokus má čas do 10. září. Zkazít by ji ho mohlo špatné počasí, ale toho se Hlaváčová neobává.

ii. „Sousedovo napajedlo je plné močůvky, navíc má vedle něj nahromaděný hnůj, na který už čtyři sezony ani nesáhl,“ řekl Jindra Durec. „Jako správný zemědělec by ho ho měl rozmetat na pole.“

- (51) Člověk má pocit, že když Bach svou skladbu jednou začne, měl **by ji ho** nechat dokončit.⁵³

zdroj ČNK

Podle těchto příkladů se téměř zdá, že pravidlo o připojení příklonek za první přízvučnou část věty je pravdivé, jen pokud je tato část tvořena jedním slovem nebo méně rozvitým větným členem, se kterým příklonky mohou tvořit „jedno přízvučné slovo“ – větný úsek s jedním hlavním přízvukem. U začátků výpovědí tvořených skupinou s větším počtem slov, po které následuje v mluvené řeči pauza, se pak příklonky chovají jako předklonky nebo se přistupuje k odsunu příklonek za další větný člen, jako tomu bylo u příkladu (42), opakovaným zde jako (52).

- (52) Ráno přede dnem sv. Tří králů zastavily se před studeneckou farou selské sáně.

Ertl, s. 66

Nejvýznamnějším bodem Ertlova textu je dělení věty na kóla, které umožňuje zjednodušit problematiku umístění příklonek mimo postiniciální pozici. Zajímavým momentem je také to, že se snaží vyhnout proklizi příklonek. Mohlo by se zdát, že proklize příklonek není nijak závadná, na smyslu věty nijak neubírá, naopak zřejmě pomáhá snadnějšímu porozumění, jak je tomu výše u příkladu (48). Proklitizace však jde proti podstatě příklonek, kdy se příklonky mají připínat k předcházejícímu výrazu, v čemž jim proklize brání. V každodenní komunikaci však nejde o to dodržovat veškeré gramatické poučky, ale především o to lépe a snadněji se dorozumět, a pokud tomu proklize příklonek napomáhá, zřejmě jí nic nebrání (a nemělo by) v širším využití.

3.2 František Trávníček

Dílním tématem postavení příklonek po pauze se zabývali i František Trávníček a Ludmila Uhlířová ve svých člancích otištěných v časopise Naše řeč. Trávníčkův článek *K postavení stálých příklonek po přestávce uvnitř věty*⁵⁴ posuzuje dva typy výpovědí, v prvním případě je první člen rozvitý přístavkem, ve druhém je za prvním

⁵³ Je otázkou, zda i zde se ve skupině příklonek nemůže objevit prozodická pauza především pro ulehčení porozumění. Umístění pauzy v podobných případech závisí zřejmě pouze na osobě mluvčího a jeho jazykovém citu. Vzhledem k ojedinelosti tohoto případu se však může jednat pouze o jev psaného projevu, zatímco v mluveném projevu by pravděpodobně nedošlo ke kumulaci všech příklonek na druhou pozici a příklonka *ji* patřící ke slovesu *dokončit* by zůstala u tohoto slovesa.

⁵⁴ Trávníček, NŘ (1959)

členem vložená věta, přičemž v obou případech následuje pauza označená čárkou. U těchto typů výpovědí obvykle stojí příklonky až za dalším členem, jako je tomu např. v příkladu (53). To však neplatí v případě výpovědí, v nichž se po pauze vedle příklonky objevuje pouze jedno slovo. Zde stává příklonka hned po pauze, jak ukazuje příklad (54). Tyto typy výpovědí Trávníček odlišuje od výpovědí typu *tmí se, vezmi si, řekni mu, aby...*, kde věty s příklonkami vyjadřují celou myšlenku, nejsou součástí jiné věty (ale mohou být větou hlavní) a proto nelze obsahově nejdůležitější člen umístit na konec věty bez toho, aby příklonka stála na začátku.

(53) Božena Němcová, rozená Panklová, narodila se ve Vídni.

Trávníček

(54) Hovor, prve obecný, se drobil.

Trávníček

Trávníček uvádí i několik dalších příkladů, kdy příklonky stávají po pauze až za dalším členem, a často je podobně jako Ertl dokládá z krásné literatury, která podle něj byla psána tou nejvytříbenější češtinou.⁵⁵

V úzu je však postavení příklonky po pauze až za přízvučným slovem častější než pravidly podložené postavení příklonky hned po pauze, které by odpovídalo „druhému místu“ ve větě, pokud část věty před pauzou budeme považovat za jeden přízvukový takt. Teorie by měla především vycházet z úzu a nesnažit se naopak úzus přizpůsobovat uměle vytvořené teorii.⁵⁶ Jak Trávníček uvádí, tímto zdánlivě negramatickým postavením si stále příklonky udržují svou příklonnost, i z tohoto pohledu je tedy takové postavení správnější. První část pravidla o postavení příklonek, které bylo výše uvedeno jako A, je tedy možné podle Trávníčkových pozorování upravit, aby spíše odpovídalo praxi, a to např. tak, jak je uvedeno v C.

C. Příklonka se klade za první přízvučný výraz stojící na začátku věty nebo následující po pauze uvnitř věty.

Trávníček

Jak však bude ukázáno později, pauza uprostřed věty není ve všech případech dostatečným impulsem pro přesun příklonek za následující výraz.

⁵⁵ Současná jazykověda se dnes spíše přiklání ke zkoumání skutečného mluveného jazyka. Navíc v dnešní literatuře jsou často využívány všechny vrstvy národního jazyka.

⁵⁶ Trávníček, NŘ (1959)

Trávníček také uvádí, že vedle slovosledu použitého v příkladu (53) – níže znovu uvedený jako (55)a. – je možný i slovosled opačný, tedy s příklonkou hned po pauze – (55)b., i když tento pořádek považoval Trávníček za mnohem méně frekventovaný.

- (55) a. Božena Němcová, rozená Panklová, narodila se ve Vídni.
b. Božena Němcová, rozená Panklová, se narodila ve Vídni.

Trávníček

Jak je možné, že tento slovosled je vnímán minimálně jako možný, pokud ne přímo jako gramaticky správný, přestože neodpovídá rytmickému zákonu o příklonnosti? Oslabení příklonnosti stálých příklonek považuje Trávníček za nedostatečné vysvětlení. Pravděpodobnější se zdá být vliv analogie, tedy vyrovnání různých variant určitého jevu ve prospěch jedné. V případě slovosledu v (55)b. může jít o přizpůsobení se dvěma variantám. Prvním jsou věty stejného typu jako výše uvedený příklad (54) *Hovor, prve obecný, se drobil*, kde příklonka nemůže stát na jiném místě, jak bylo uvedeno výše. Druhou variantou jsou věty bez vložené části, ve kterých se nevyskytuje pauza vyvolávající posun příklonek za následující přízvučný člen a ve kterých se tedy příklonky vyskytují na druhém místě (55)c.

- (55) c. Božena Němcová se narodila ve Vídni.

Trávníček

Trávníček se ve svém článku celkem obsáhle zabývá případy, kdy je za první výraz vložen výraz jiný, který je zřetelně oddělený pauzou od zbytku věty. Příklonky pak obvykle stávají až za členem následujícím po pauze, ale není vyloučen ani slovosled s příklonkou umístěnou hned po pauze. Podle Trávníčka méně často užívané a – jak bylo zmíněno výše – proklitické postavení příklonek po pauze je možné považovat za méně vhodné a sekundární k primárnímu postavení příklonek za dalším členem po pauze. S jistou mírou nadsázky se dá říct, že pauza ve větě, která by byla umístěna před příklonkou, narušuje strukturu věty a toto místo je třeba považovat za jakýsi nový počátek věty, vnitřní předěl, za kterým musí následovat přízvučný výraz a až na něj se mohou navazovat příklonky.

3.3 Ludmila Uhlířová

Ludmila Uhlířová se ve svém článku *O postavení příklonek ve vedlejších větách spojkových*⁵⁷ – jak už název naznačuje – zabývá ještě užší skupinou případů vybočení ze základního slovosledu příklonek než Trávníček. Základní pravidlo říká, že ve vedlejších větách se příklonky obvykle kladou za spojovací výraz, postavení za první větný člen (který může být i rozvítý) po spojovacím výrazu však není výjimečné, ale má jistá omezení. Pořadí jednotlivých větných členů je dáno jejich výpovědní dynamičností, přičemž posloupnost je vzestupná od členu s nejmenší výpovědní dynamičností na začátku věty k nejdynamičtějšímu členu na konci. Celou větu je však možné rozdělit na dvě části podle kontextové zapojenosti větných členů. Členy kontextově zapojené představují skutečnosti známé z předchozích výpovědí nebo širšího kontextu (skutečnosti známé účastníkům komunikace nebo všeobecně známé skutečnosti), mají tedy menší výpovědní dynamičnost, jsou uspořádávány na začátku věty a označují se jako téma neboli tematická část výpovědi. Rematickou část výpovědi pak tvoří kontextově nezapojené členy, nové skutečnosti mající vyšší výpovědní dynamičnost. Pro objektivní slovosled je tedy obvyklé pořadí téma – réma (při subjektivním pořádku může být zdůrazněné réma nebo část rématu přesunuto na začátek věty). Souvětí obsahující vedlejší věty je však z pohledu tematicko-rematického složitější. Vedlejší věta tvoří relativně samostatný celek – ať už obsahově (což je vyznačeno určitým tvarem slovesa tvořící vlastní predikát vedlejší věty) či formálně (vedlejší věta je od věty hlavní a ve většině případů i od jiných vedlejších vět oddělena čárkou, v mluvě pak pauzou) a s větou řídící souvisí volněji než jiné její části. To také znamená, že vedlejší věta je vnitřně dělena na téma a réma, ale jako součást většího celku je sama tematickou nebo rematickou složkou řídící věty. Podle Uhlířové postavení příklonek ve vedlejší větě je dáno snahou jasně oddělit tematickou a rematickou část vedlejší věty a sice příklonky mohou stát za prvním členem vedlejší věty jen v tom případě, že tento předsunutý větný člen je tématem (nebo alespoň složkou tématu) této vedlejší věty, přičemž toto téma je buď nějak zdůrazněno, jako je tomu v příkladu (56), nebo toto téma není jednoznačně zřejmé z předchozího kontextu a musí být znovu uvedeno, jak ukazuje příklad (57). Věta s příklonkami na druhém místě je plynulejší, varianta s příklonkami za následujícím větným členem realizuje ostřejší předěl mezi tematickou a rematickou částí věty. Potřeba zvýraznit aktuální členění vedlejší věty samé vystupuje

⁵⁷ Uhlířová, NŘ (1976)

do popředí právě tehdy, jestliže je její téma vytčeno nebo nese částečně novou informaci apod. Aby tedy tematický větný člen mohl být předsunut před příklonku, musí být téma nějakým způsobem aktualizováno.

- (56) Tato škola se vyznačuje tím, že ve třetí třídě **se** děti začínají učit cizímu jazyku a v páté třídě dalšímu jazyku.

Uhlířová

- (57) Nás zajímá, že humor **je** schopen zlepšit naši hru o štěstí.⁵⁸

Uhlířová

Uhlířová dále uvádí, že tendence předsunout aktualizovaný tematický prvek vedlejší věty před příklonku se může uplatnit i při vložené vsuvce, jak ukazuje příklad (58).

- (58) Ani lítost, ani zlost nemáme městnat do prostoru obydlí, protože, jak známo, viníka si určíme bez ohledu na úroveň své morálky a zkušenosti velmi snadno právě mezi svými nejbližšími.

Uhlířová

Zde však nemusí jít o aktualizaci tématu, ale o formální znovuzачátek věty po pauze (v psaném textu naznačenou i čárkou), tedy posunutí příklonky dále dovnitř věty při přerušení plynulosti věty (např. vloženým výrazem), aby bylo zamezeno proklizi příklonek jejich umístěním hned po pauze, jak se o tom zmiňuje Ertl i Trávníček.

Aktualizace tématu vedlejší věty také může přesunout větný člen až před spojovací výraz, i když je tento způsob vytčení tematického členu spíše typický pro mluvený projev a lze ho užít jen v některých případech. Ve větách stejného typu jako příklad (59) si příklonka zachovává postavení po spojovacím výrazu, formálně je tedy dodrženo pravidlo o postavení příklonek ve vedlejších větách, příklonka se však dostává mimo druhou pozici. Uhlířová označuje umístění příklonky v této pozici jako bezpříznakové, při celkovém pohledu se však jedná o vybočení ze základního postavení příklonek.

⁵⁸ Někdy tvary kopulativního *být* a pomocného slovesa *být* užití pasivu nejsou považovány za příklonné, neboť se mohou objevit na začátku věty, např. *Je smutný. Jsem pozván na pondělí.* Tyto tvary se však mohou objevit na začátku skupiny příklonek (*Já jsem mu věrný. Já jsem mu doporučen.*) a pokud by tvary slovesa *být* v těchto případech nebyly příklonkami, příklonky následující po těchto tvarech by se realizovaly na třetím místě výpovědi, to by ovšem odporovalo základnímu umístění příklonek. Více k tomu viz Dotlačil, J. *The Syntax of infinitives in Czech*. Tromsø: Universitetet i Tromsø, 2004, s. 74-75.

- (59) Dosavadní úvahy předpokládají, že se v mnoha oblastech bude uplatňovat investičně úsporný typ vědeckotechnického rozvoje a celkově že by vývoj mohl probíhat v investičně neutrálních podmínkách.

Uhlířová

Je však možné, že aktualizování tematického členu není jediným motivátorem předsunutí některého větného členu mezi příklonku a spojovací výraz. Jako další faktor zde může působit analogie se samostatnými nebo hlavními větami, ze kterých vedlejší věta přebírá pořádek slov, jako by se osamostatnila a neobsahovala spojovací výraz, který přebírá funkci prvního přízvučného výrazu vázajícího na sebe příklonky.

Vedle aktualizace tématu a analogie nabízí Uhlířová ještě třetí možnou příčinu, přičemž spíše než o předsunutí určitého větného členu před příklonku by se jednalo o přesun příklonky dovnitř věty, ke slovesu, ke kterému náleží. Ve většině vedlejších vět, u nichž příklonky nenásledují hned po spojovacím výrazu, se hned po příklonkách objevuje určité sloveso, jako motivátor posunu by zde fungoval gramatický činitel, který by podobně jako v polštině či bulharštině nařizoval neoddělovat příklonky od jejich řídicího slovesa.

Jinou alternativou by také mohla být skutečnost, že spojovací výrazy ve vedlejších větách jsou pocíťovány jako nedostatečně sémanticky naplněné a nemohou se tedy uplatňovat jako nosný výraz pro příklonky, ale to by se pravděpodobně týkalo jen některých spojovacích výrazů a nejsou pro to žádné doklady. Motivátorem by zde ale mohla být analogie se spojkami *a*, *i* a *ale*, které jsou nepřízvučné, a proto nemohou být výrazem, který předchází příklonky.

3.4 Shrnutí přístupů v české literatuře

Jak bylo ukázáno, existuje poměrně velké množství případů, kdy příklonky nestojí na postiniciální pozici ve větě. Následující seznam ukazuje, které případy to jsou a kteří autoři se jich zabývali.

1. Příklonky se posouvají za zdůrazněný výraz. (Ertl)
2. Rozvitý první člen tvoří samostatné kólon následované pauzou nebo je do věty vložen výraz tvořící samostatné kólon a posun příklonek dál do věty zabraňuje proklizi. (Ertl)
3. První člen je rozvitý přístavkem. (Trávníček)

4. Za prvním členem je vložena věta. (Trávníček)
5. Ve vedlejších větách spojkových je předsunutý člen aktualizovaným tématem nebo částí tématu této vedlejší věty. (Uhlířová)
6. Příklonky se umisťují za aktualizované téma i v případě vsuvky vložené do vedlejší věty. (Uhlířová)
7. Aktualizovaný tematický člen je posunut až před spojovací výraz. (Uhlířová)

Zřejmě nejužší pohled na postavení příklonek nabízí Uhlířová. Nejen že se zabývá pouze jedním typem vět, ve kterém se mohou příklonky objevit, ale také úzce specifikuje případy, kdy může dojít k odklonu od běžného postavení příklonek za spojovacím výrazem vedlejší věty. Aktualizovaný tematický člen je v mnohém konkrétnější než Ertlův zdůrazněný výraz, který také může vyvolat posun před příklonku, zůstává však otázkou, zda se zdůrazněným výrazem v Ertlově pojetí může stát i výraz nepatřící k tématu ať už věty vedlejší spojkové nebo kterékoliv jiné.

Trávníček již nabízí širší pohled, omezuje se však na výrazy, které jsou zřetelně oddělené od obsahu věty a jistým způsobem narušují její plynulou strukturu. Toto přerušení má pak obvykle za důsledek posunutí příklonek až za další po pauze následující výraz.

Nejobecnější a nejširší pojetí má Ertl, který také nabízí vcelku odlišný pohled na problematiku příklonek. Jeho rozdělení věty na kóla, tedy ne na větné členy či přízvučné výrazy, narušuje běžné pojetí základního slovosledu příklonek a vybočení z tohoto slovosledu a obrací ho k variantnosti, která již nepůsobí jako porušování gramatických pravidel či jejich odmítání ve prospěch aktualizace, nevšednosti či vytvoření vlastního stylu. Toto pojetí však ztěžuje jeho srovnání s běžným přístupem. K v seznamu uvedenému druhému případu je však možné beze zbytku přiřadit Trávníčkovy případy, neboť v těchto případech nejde ani tak o to, které výrazy se vyskytují ve větě a čím jsou tvořeny, ale především o to, že věta je přerušena pauzou, která oslabuje příklonnost enklitik. Ertlovo pojetí je širší zejména zde, neboť vedle Trávníčkem zmíněného přístavku a věty vkládaných za první výraz ve větě Ertl přidává v podstatě jakýkoliv rozvitý, víceslovný či volněji související výraz, který může tvořit

samostatné kólon a po kterém se tedy může vyskytnout pauza iniciující přesun příklonek.⁵⁹

Dále je možné uvést několik postřehů, které jsou společné pro Ertla i Trávníčka, u Uhlířové se nevyskytují vůbec nebo v menší míře pro užší výběr materiálu, kterým se zabývá.

1. Autoři se shodují, že příklonky by neměly stát po pauze.
2. Neústrojné umístění příklonek (způsobující např. jejich proklizi) může být způsobeno analogií s větami bez rozvitých prvních členů či bez vložených výrazů.
3. Autoři se shodují, že příklonky by neměly stát na konci vět, pokud je možné se tomu vyhnout.

U prvního postřehu může jít především o záležitost jazykového citu a každý uživatel jazyka může stejné příklady pocítovat odlišně, přičemž se nemusí jednat pouze o případy, kdy pauzu po více rozvitém prvním členu vyvolává pouze určitý typ čtení. Závažným argumentem je to, že příklonky v tomto postavení ztrácejí svou příklonnost a stávají se technicky příklonkami, v některých ojedinělých případech snad mohou získat i přízvuk. Faktem zůstává, že úzus umístění příklonky po pauze nezavrhuje, ale ani příliš nevyhledává, častěji se přiklání k přemístění příklonky hlouběji dovnitř věty, ať už je motivací pro tento posun zdůraznění některého členu, jak říká Ertl, či zamezení proklize příklonek, kterou se zabývá Hana a uvědomuje si ji i Trávníček, anebo se jedná o aktualizovaný tematický člen, který Uhlířová nachází ve vedlejších větách spojkových, ale pravděpodobně to není jediný případ, kdy se může tematický člen nebo složka tematického členu předsunout před příklonku.

Poněkud laicky řečeno druhý postřeh navozuje pocit, jako by vložené (nebo rozvíjející) výrazy byly opravdu jen vloženy do jednoduché věty, neboť obvykle jen blíže vysvětlují či dále rozvíjejí základní význam, který by měla věta bez nich, a nemohou si proto nárokovat právo na změnu slovosledu. Trávníček ve svém článku uvádí, že někteří autoři považují variantu s příklonkami hned po vložených výrazech za plynulejší. Trávníček to však popírá a zřejmě ne zcela vědomě si všímá podobného případu jako Uhlířová, a sice že na tyto vložené výrazy navazují úžeji než příklonky

⁵⁹ Ertlovo pojetí využívá i Pavel Kosek v sérii článků o postavení příklonek v barokní češtině, viz <http://www.muni.cz/research/publications/910350>

právě ty výrazy, které by se před těmito příklonkami ocitly, a výslovnost tedy nemůže být plynulejší než u případů s opačným slovosledem. I když nepoužívá termínů téma a réma a na pořádek slov pohlíží více podle významové blízkosti, může se jistým způsobem jednat o předsunutí aktualizovaných členů, které jsou částí tématu věty.

U třetího postřehu každý z autorů uvádí jiný důvod pro neumisťování příklonek na konci, Ertl mluví o rytmické rovnováze, kdy věta nezačínající nepřízvučným výrazem by jí neměla ani končit, zatímco Trávníček odmítá klást na konec věty slova nepřízvučná a tedy obsahově málo významná.

Ertlovo pojetí asi nejvíce odpovídá skutečnosti v tom, že nemluví o výjimkách, ale o variantách. Podle Trávníčka některé případy sice nejsou zcela gramaticky správné, ale připouští je, neboť vychází především z ne vždy logickou se řídícího úzu a ne z dokonale promyšlené teorie. Mnohdy tedy může záležet pouze na mluvčím, kterou podobu slovosledu použije.

4 Postavení enklitik v komplexních větách s infinitivem

4.1 Specifikace výzkumného problému

Infinitiv závislý na slovese v určitém tvaru může být bohatě rozvit rozvíjejícími členy obvyklými u určitého slovesa, tedy i příklonkami. Mohou nastat i případy, kdy se v jedné výpovědi objeví více příklonek patřících k různým slovesům, jak je možné vidět v příkladu (60), závislosti příklonek jsou naznačeny dolními indexy.

(60) Chtěla₁ **bych₁ tě₂ ho₃** naučit₂ milovat₃ tak, jak ho miluju já.

Zdroj ČNK

Předmětem našeho výzkumu bude zjistit, jak se chovají příklonky závislé na infinitivu v komplexních větách s infinitivem, především zda se ve všech případech objevují ve druhé pozici ve větě, případně za jakých okolností a u kterých sloves se příklonky závislé na infinitivu do druhé pozice nepřesunují. Půjde v podstatě o zkoumání vlivu gramaticky a rytmicky daného slovosledu (příklonky na druhé pozici ve větě) vůči syntaktickým omezením, prezentovaným např. tím, že se klitika nemohou posouvat přes hranici věty, jak je vidět na příkladu (61).

(61) *Chtěla₁ **bych₁ tě₂ ho₃ {ho₄}** naučit₂ milovat₃ tak, jak miluju₄ já.

4.2 Současný stav výzkumu

4.2.1 Pohled tradičních mluvnic

Tradiční české mluvnice obecně se slovosledem příklonek zabývají jen v omezené míře, kromě základního postavení příklonek se pozornosti obvykle dostává pouze vedlejším větám spojkovým. Rozšířenější pohled nabízí Příruční mluvnice češtiny⁶⁰. Tato mluvnice se kromě již zmíněných případů zabývá i postavením zvrtných příklonek *se* a *si* u neinfinitivních kondenzátů a u adjektivizovaných příděstí, ale především i postavením příklonek u závislého infinitivu. PMČ rozděluje postavení příklonek u závislého infinitivu podle určitého slovesa, a to podle toho, zda je určité sloveso modální či nemedální. Ve spojení modálního slovesa a infinitivu se postavení

⁶⁰ Karlík, P., Nekula, M. Rusínová, Z. (eds.) Příruční mluvnice češtiny. 2. opravené vydání. Praha: NLN, 2003.

příklonek řídí rytmickým principem.⁶¹ To znamená, že pokud je infinitiv závislý na modálním slovese, příklonka patřící infinitivu se přesouvá na postiniciální pozici, tak je tomu v příkladu (62) a (63).

(62) Karel **se** chtěl vypravit do hor.

(63) Karel **si** bude ještě tento rok chtít koupit nový počítač.

PMČ, s. 651

U nemodálních sloves je situace složitější, a sice tím, že se zde kříží rytmický princip s pravidlem, které říká, že výrazy spolu syntakticky související mají být pohromadě. Postavení příklonek je ovlivněno množstvím členů závislejších na infinitivu. Mohou tedy nastat dva případy:

- Tam, kde je na závislý infinitiv vázáno málo členů, může v řeči i v živějším písemném vyjadřování převládnout rytmický princip a příklonka syntakticky náležející k infinitivu se přesouvá za první přízvučný člen.⁶² Příklady (64) a (65) jsou ukázkami takového typu vět s nemodálním slovesem a infinitivem, na kterém závisí jediný výraz, příklonka *mu*.

(64) Měl jsem ho rád, a tak **jsem se mu** rozhodl pomoci.

(65) Po nekonečných hodinách strachu a nejistoty **se mu** nakonec s plným vědomím nebezpečí rozhodli pomoci.

PMČ, s. 651

- Tam, kde je na závislý infinitiv vázáno více členů, převládá pravidlo souvýskytu syntakticky souvisejících členů.⁶³ Příklad (66) ukazuje případ, kdy je na infinitivu závislých více členů než pouze příklonka, a proto se příklonka nepřesunuje na druhou pozici, ale zůstává u infinitivu.

(66) Měl jsem ho rád, a tak **jsem se** rozhodl pomoci **mu** se stavbou chaty.

PMČ, s. 651

⁶¹ PMČ, s. 651.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Tamtéž.

Podle PMČ tedy postavení příklonek ve větách se závislými infinitivy závisí pouze na typu slovesa – přesněji na jeho modálnosti – a na dalším rozvití infinitivu. To je však poněkud zjednodušený pohled a zcela jistě nedostačuje k popisu chování příklonek v komplexních větách s infinitivem, jak uvidíme v konkrétních případech dále.

4.2.2 Pohled GG

4.2.2.1 Milan Řezáč

V nečeském prostředí se postavení klitik ve větách se závislým infinitivem věnovala větší pozornost. Například Milan Řezáč se ve své práci *The Syntax of Clitic Climbing in Czech*⁶⁴ zabývá právě posunem příklonek náležejících infinitivu na druhou pozici (anglicky *clitic climbing*, dále v textu jen posun příklonek). Na začátku svého textu Řezáč vymezuje posun příklonek. K posunu nemůže dojít u finitních komplementů, jejichž hlavou⁶⁵ v češtině je spojovací výraz, jak ukazuje příklad (67). Příklonka *tě* náleží slovesu *potkat* v určitém tvaru a nemůže dojít k jejímu posunu.

(67) Dana { *tě } zapomněla, že/jestli/kde { tě } potkala.⁶⁶

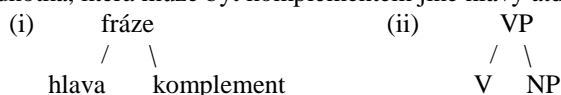
Řezáč, př. (8)

Nikdy také nemůže dojít k posunu „dolů“, tedy v příkladu (68) příklonka *mi*, náležející slovesu v určitém tvaru, se nemůže objevit na žádném jiném místě ve větě.

⁶⁴ Řezáč, M. *The Syntax of Clitic Climbing in Czech*.

<http://members.multimania.co.uk/loargann/CzechClitics.pdf>

⁶⁵ Generativní gramatika využívá k zobrazení struktury vět syntaktické stromy, ve kterém se projektují nejnižší jednotky a spojují se do uzlů, jednotlivých frází, jejichž základem je hlava fráze a její komplement. Hlava konstituentu je ta jeho část, která je, obvykle intuitivně, považována za nejdůležitější z hlediska sémantiky dané fráze a hlavně z hlediska jejich dalších syntaktických vlastností. Hlava také určuje označení nově vzniklé syntaktické jednotky, fráze, dále určuje distribuci konstituentu. Hlavou konstituentu může být např. jméno N, sloveso V, některé funkční kategorie apod. Komplement je sestrou hlavy, to znamená, že hlava a komplement jsou na stejné úrovni ve stromě a jejich sloučením vzniká vyšší jednotka, která může být komplementem jiné hlavy atd., jak je schematicky naznačeno v (i).

Např. ve spojení *pít vodu* (schematicky v (ii)) je hlavou sloveso V, jeho komplementem je výraz *voda*, společně se spojují do fráze VP. Komplementem nemusí být jen jedno slovo, ale i spojení více slov či celá věta. Celá problematika je však mnohem složitější (zejména zde ignorujeme problematiku tzv. Specifikátoru, tedy modifikátorů typu *čistá voda*, atd), jako stručný úvod může sloužit text: Adger, D. *Core syntax: A Minimalist Approach*. Oxford University Press Oxford, 2003.

⁶⁶ Závorky { } v tomto příkladu značí místa ve struktuře věty, na nichž se mohou dané výrazy objevit, vždy je však možná realizace jen jedné z možností.

(68) Jana {**mi**} přikázala {***mi**} hlídat {***mi**} ho.

Takovému posunu v podstatě zamezuje i aktuální členění, příklonka patřící do tematické části by se posouvala do rematické části. Příklonka umístěná v rematické části je však možná jen v případě, že rematickou část tvoří pouze sloveso a zachováním pořadí téma – réma by příklonka musela stát na začátku věty. Více k tomu viz 2.2.

Další Řezáčovo pozorování ukazuje, že k posunu nemůže dojít pouze u jedné příklonky náležející k ditransitivnímu infinitivu, přesunout se musí všechny příklonky patřící infinitivu. Příklad (69) ukazuje všechny možnosti.

(69) a. °Jana chce ukázat **ti ho** zejtra.

b. Jana **ti ho** chce ukázat zejtra.

c. *Jana **ti** chce ukázat **ho** zejtra.

d. *Jana **ho** chce ukázat **ti** zejtra.

Řezáč, př. (11)

Řezáč dále tvrdí, že k tomu, aby došlo k posunu příklonek, nezáleží na typu určitého slovesa, ale na typu infinitivu. Rozděluje infinitivy na ty, které mohou podstoupit posun příklonek a nazývá je *restructuring infinitives* (RIs), a na ty, které ne, nazývané *non-restructuring infinitives* (NRIs). Hlavní rozdíl mezi RIs a NRIs spočívá v tom, že RIs jsou holé slovesné fráze VP, zatímco NRIs mají blíže k celým větám. Skutečnost, že RI je holá fráze VP, znamená například, že infinitiv nemá vlastní podmět a tak nemůže vzniknout koreference mezi zájmenem náležejícím infinitivu a jiným argumentem některého výše umístěného slovesa, jak ukazuje příklad (70). V tomto případě může dojít k posunu příklonek pouze tehdy, pokud přesunutá příklonka neodkazuje k podmětu určitého slovesa.

(70) Anna_i mu {**ji**_{*i/j}} dovolila políbit {**ji**_{i/j}} nashledanou.

Řezáč, př. (16)

To, že RI je pouze fráze VP, také znamená, že tato fráze postrádá funkční strukturu, která by mohla přiřadit pádové rysy, a příklonky jsou tak v podstatě nuceny projít posunem ke slovesu umístěnému výše ve stromě, aby od něj získaly rys pádu.

Posun příklonek tedy odpovídá restrukturalizaci, ke které dochází vždy, když je některý úsek struktury nekompletní.

Důležitým Řezáčovým poznatkem je omezení posunu příklonek pádovými argumenty určitého slovesa. Pokud určité sloveso nemá žádný argument, posun příklonek je možný pro všechny příklonky infinitivu (71). Příklad (72) ukazuje případ, kdy určité sloveso má argument v dativu (nezáleží, zda jde o příklonku či ne) a je možný posun příklonky v akuzativu. Pokud má určité sloveso argument v akuzativu, není možný žádný posun, jak ukazuje příklad (73), a v tom případě je infinitiv NRI.

(71) Dana **mu ho** chtěla ukázat.

Řezáč, př. (25)

(72) Dana {ti} **ho** {Ireně} doporučila poslat domů.

Řezáč, př. (26)

(73) *Dana **mu** ho/Irenu přinutila pomoc.

Řezáč, př. (27)

V této části je uvedeno mnoho poznatků (např. nutnost posunu všech příklonek, nebo nemožnost vzniku koreference mezi zájmenem závislým na infinitivu a argumentem některého výše umístěného slovesa), které v českém přístupu nenajdeme. Je to dáno především tím, že generativní přístup se umožňuje ptát smysluplně, proč to tak je a proč ne. V českém přístupu se obvykle nepracuje s negramatickými konstrukty, které však mohou mnohé osvětlit.

4.2.2.2 Jakub Dotlačil

Jakub Dotlačil⁶⁷ ve své diplomové práci *The Syntax of infinitives in Czech* určuje tři případy, které zabraňují některým příklonkám v přesunu od infinitivu na druhé místo výpovědi. Dotlačil tak nejen ukazuje, kdy je možný posun příklonek, ale zároveň předvádí rozdílné chování příklonek, jmenovitě se jím uváděné případy vztahují v různé míře k zvratnému *se*, dativu, akuzativu první a druhé osoby a akuzativu třetí osoby.

⁶⁷ Dotlačil, J. *The syntax of infinitives in Czech*. Diplomová práce. Tromsø: Det Humanistiske fakultet Universitetet i Tromsø, 2004.

Jak bylo uvedeno výše, k posunu všech příklonek od infinitivu může dojít, pokud je infinitiv holá slovesná fráze VP, pokud však určité sloveso disponuje vlastním předmětem, u kterého na pádu nezáleží, k posunu může dojít pouze u akuzativu třetí osoby. Příklady (74) a (75) ukazují případy s dativním předmětem určitého slovesa, v příkladech (76) a (77) má určité sloveso předmět v akuzativu.

(74) Nikomu {ho} nedoporučuji [kupovat {ho}]⁶⁸

Dotlačil, s. 79, př. (120) a

(75) Jirkovi {*jim} nedoporučuji [pomáhat {jim}]

Dotlačil, s. 80, př. (120) b

(76) Aby mě {ji} před ní nenutili [přeříkávat {ji}]

Dotlačil, s. 80, př. (121) a

(77) Jirku {*jí} nenutili [porozumět {jí}]

Dotlačil, s. 80, př. (121) b

Následující příklad (78) dokazuje, že k posunu příklonného *se* a akuzativu první a druhé osoby dojít nemůže.

(78) a. Doktoři {ho/*mě/*vás} Jirkovi zakázali [navštěvovat {ho/mě/vás}]

b. Jirkovi {*se} doporučuji [učit {se} pravidelně]

Dotlačil, s. 80-81, př. (122)

Dalším případem zamezujícím posun pouze zvratného *se* je infinitiv v pozici subjektu. Příklad (79)a. představuje nemožnost posunu zvratného *se*, příklady (79)b.-d. dokládají možnost posunu dativu a akuzativu všech osob.

(79) a. Myslím, že {*se} není možné [{se} touhle zbraní zabít]

b. Myslím, že {mu} není možné [{mu} pomoci]

⁶⁸ [] označuje infinitivní úsek věty.

c. Myslím, že {tě} není možné [{tě} touhle zbraní zabít]

d. Myslím, že {ho} není možné [{ho} touhle zbraní zabít]

Dotlačil, s. 82, př. (125)

Posunu všech příklonek zamezuje třetí případ, který zahrnuje i Řezáčem zmíněný jev, kdy nemůže dojít k posunu příklonek u finitních komplementů, jejichž hlavou je spojovací výraz. Dotlačil ovšem ukazuje, že se to týká i infinitivů uvozených spojovacími výrazy, jak je možné vidět v příkladu (80).

(80) Ale nevím { *ho } opravdu [jak {ho} zapisovat]

Dotlačil, s. 83, př. (127)

Toto je zřejmě možné vysvětlit povahou RI a NRI zmiňovaných u Řezáče: infinitiv v (80) je větší než samotná verbální fráze VP (tj. je NRI), nemůže proto dojít k posunu příklonky náležející infinitivu.

Jak je zřejmé, generativní gramatika rozpracovala problematiku příklonek ve větách se závislým infinitivem mnohem hlouběji. Milan Řezáč uvádí několik důležitých pozorování, která jsou ale širěji rozvinuta u Jakuba Dotlačila. Oba shodně uvádějí, že podstatnou překážkou posunu příklonek jsou spojovací výrazy, i když Řezáč toto omezuje pouze na finitní komplementy. To souvisí s podmínkou umožňující posun příklonek (všech druhů, které se mohou vázat na infinitiv) pouze v tom případě, že infinitiv je holá slovesná fráze, tedy pouze u infinitivů Řezáčem označených jako *restructuring infinitives* RI, formálně tedy pouze VP. Oba se také shodují na tom, že nezáleží na určitém slovese, na kterém infinitiv závisí, přesto Řezáč i Dotlačil uvádějí jako překážku posunu ten případ, kdy má určité sloveso nějaký předmět. Je tedy minimálně nutné rozlišit slovesa na předmětová a nepředmětová. Řezáčovo pozorování v tomto směru je značně povrchní, jak ukazuje Dotlačilův text. Podle Řezáče záleží na pádu argumentu určitého slovesa: má-li určité sloveso vazbu akuzativní, pak posun klitik z infinitivu nepovoluje, dativní předmět posun připouští. Vcelku příhodně Řezáč uvádí příklad věty s dativním argumentem určitého slovesa, kde dochází k posunu příklonného zájmena v třetí osobě akuzativu (72). Dotlačil ale ukazuje, že tento případ (příklonka třetí osoby v akuzativu závislá na infinitivu) je jediná příklonka schopné

posunu ve větách s určitým slovesem majícím argument v kterémkoli pádě. Pouze příklonné *se* je vyloučeno z posunu v případě, že infinitiv je podmíněm celé věty.

4.2.3 Pohled FGP

Původním záměrem této práce mělo být zpracování vybraného tématu z hlediska trojího teoretického přístupu – tradiční český přístup vycházející z Pražské školy, přístup generativní gramatiky a přístup FGP. Jak už jsem však zmínila v podkapitole 2.3, FGP se příklonkami v podstatě vůbec nezajímá a není tedy možné nalézt ani žádná data o chování příklonek v komplexních větách s infinitivem z pohledu FGP.

5 Vlastní empirické zkoumání

5.1 Metodologie a popis zkoumání

Pro vlastní výzkum jsem zvolila problematiku chování příklonek závislých na infinitivu v komplexních větách s infinitivem. Příklonky náležející infinitivu se v infinitivních komplexních větách mohou ukázat na několika místech, jak ukazují níže uvedené příklady. Příklad (81) ukazuje případ, kdy dochází k posunu příklonek (anglicky *clitic climbing*), tedy případ kdy příklonka (případně příklonky) náležející infinitivu, který je umístěn obvykle ke konci věty za určitým slovesem, prochází posunem vzhůru ve struktuře věty až na druhou pozici celé věty. Příklady (82), (83) a (85) ukazují případy, kdy nedochází k posunu příklonek. Příklonky se tak mohou objevit na první (82) nebo druhé (83) pozici úseku věty, který obsahuje veškerá rozvití infinitivu. Při rozvitém infinitivu však příklonky nemohou stát na konci věty, jak ukazuje příklad (84). Pokud infinitiv není rozvitý, může dojít i k tomu, že příklonka se ocitne na konci věty (85).

(81) Dana **mu ho** chtěla ukázat.

Řezáč, př. (25)

(82) Nejlepší je [**se** nikomu nesmát]

(83) Nejlepší je [nikomu **se** nesmát]

(84) *Nejlepší je [nikomu nesmát **se**]

Dotlačil, př. (117), s. 77

(85) Nepřeju si [zničit **se**]

zdroj ČNK

5.1.1 VALLEX

Pro seznam sloves, která se vážou s infinitivem, jsem využila elektronický valenční slovník českých sloves *VALLEX*⁶⁹ (z *VALency LEXicon*), který je výsledkem snah o formální zachycení valenčních charakteristik českých sloves v rámci teorie Funkčního generativního popisu, která byla navržena Petrem Sgallem v šedesátých letech a je dále rozvíjena jím a jeho spolupracovníky. VALLEX vzniká od roku 2001 při Ústavu formální a aplikované lingvistiky Matematicko-fyzikální fakulty Karlovy univerzity pod vedením Markéty Lopatkové, Zdeňka Žabokrtského a Václavy Kettnerové a ve spolupráci s Karolínou Skwarskou, Eduardem Bejčkem, Klárou Hrstkovou, Michaelou Novou a Miroslavem Tichým. V roce 2008 byla vydána knižní verze⁷⁰ v nakladatelství Karolinum.

VALLEX poskytuje informace o valenční struktuře českých sloves v jejich jednotlivých významech, které charakterizuje pomocí glos a příkladů. Verze 2.5 obsahuje 2 730 českých lexémů, které zahrnují 6 460 lexikálních jednotek – „daných sloves v daném významu“. VALLEX 2.5 (v návaznosti na teoretické předpoklady funkčního generativního popisu, ale v rozporu s tradičními slovníky a verzí VALLEX 1.0) zachycuje valenční chování pravých vidových protějšků v rámci jediného lexému, jednotlivá hesla ve slovníku tedy odpovídají celým lexémům. K zajištění vysoké kvality dat byla všechna hesla ve VALLEXu zpracována ručně za použití dříve vydaných slovníků i za použití záznamů Českého národního korpusu.⁷¹

Podle valenčního slovníku VALLEX jsou rozlišeny také typy uváděných sloves. Toto rozlišení bylo vytvořeno slučováním lexikálních jednotek uváděných ve slovníku podle jejich syntaktických vlastností a s přihlédnutím k jejich sémantickému významu. Jedná se však spíše o intuitivní seřazení sloves než o jednoznačně definované typy.⁷² Více k těmto typům viz podkapitoly zpracovávající samotný výzkum.

Seznam veškerých sloves, jejichž valenčním doplním je infinitiv, je uveden v příloze této práce.

⁶⁹ <http://ufal.mff.cuni.cz/vallex/>

The VALLEX 2.5 has been developed at the Institute of Formal and Applied Linguistics (see <http://ufal.mff.cuni.cz/>).

⁷⁰ Lopatková, M. – Žabokrtský, Z. – Kettnerová, V. a kol. *Valenční slovník českých sloves*. Univerzita Karlova v Praze, Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008.

⁷¹ <http://ufal.mff.cuni.cz/vallex/2.5/doc/home.html>

⁷² <http://ufal.mff.cuni.cz/vallex/2.5/doc/intro.html>

5.1.2 ČNK

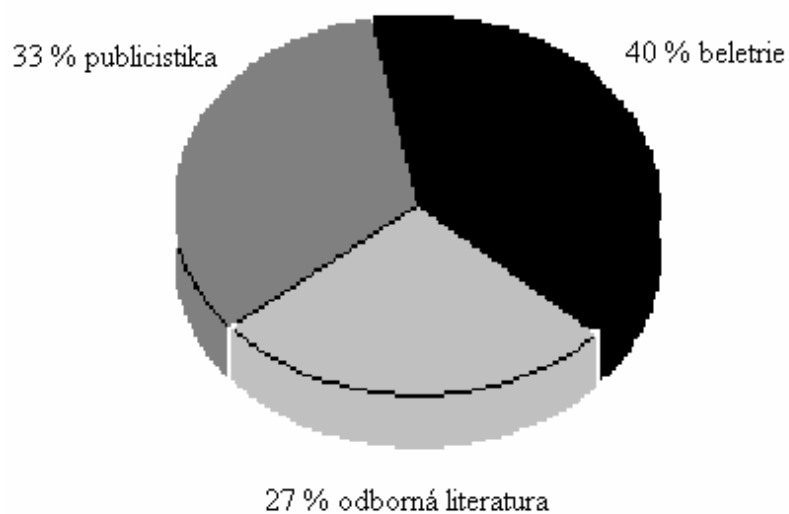
Ke zjištění praktického umístění příklonek ve větách se závislým infinitivem byla využita databáze Českého národního korpusu.⁷³ Korpus je soubor počítačově uložených textů (v případě mluveného jazyka – přepisů záznamu mluvy), který slouží k jazykovému výzkumu. Český národní korpus (ČNK) je akademický projekt zaměřený na budování rozsáhlého počítačového korpusu především psané češtiny. Pracuje na něm Ústav Českého národního korpusu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (ÚČNK). Od svého založení roku 1994 má ÚČNK na starosti budování ČNK, jeho rozvoj a rovněž činnosti související, zvláště v oblasti výuky a pěstování oboru korpusová lingvistika.

Z dostupných korpusů byl pro výzkum zvolen korpus SYN2010⁷⁴ s ohledem na záznam nejsoučasnějšího stavu jazyka. Korpus SYN2010 je synchronní reprezentativní korpus současné češtiny obsahující 100 milionů textových slov. Navazuje tak na korpusy SYN2000 a SYN2005 a tvoří s nimi řadu synchronních reprezentativních korpusů pokrývajících tři po sobě jdoucí časová období. Korpusy řady SYN jsou vytvořeny z celých textů, které do něj byly zařazeny na základě výzkumů recepce psaného jazyka tak, aby pokrývaly co nejširší žánrové rozvrstvení češtiny. Texty korpusu SYN2010 jsou vybírány ze tří oblastí – beletrie, odborné literatury a publicistiky. Poměr těchto oblastí zobrazuje graf 1. Veškeré publicistické texty jsou z let 2005 – 2009, přičemž každý rok má v rámci publicistiky stejné zastoupení, podíl jednotlivých titulů zobrazuje graf 2. Korpus SYN2010 obsahuje pouze odbornou literaturu publikovanou po roce 1989, složení odborné a další specializované literatury podle tematického zaměření zobrazuje graf 3. Beletrie zahrnutá v tomto korpusu může být i starší, přesto však pro odbornou literaturu i beletrii obecně platí, že největší podíl na korpusu mají novější texty, zatímco zastoupení starších textů v porovnání s předchozími korpusy řady SYN klesá.

⁷³ <http://ucnk.ff.cuni.cz/>

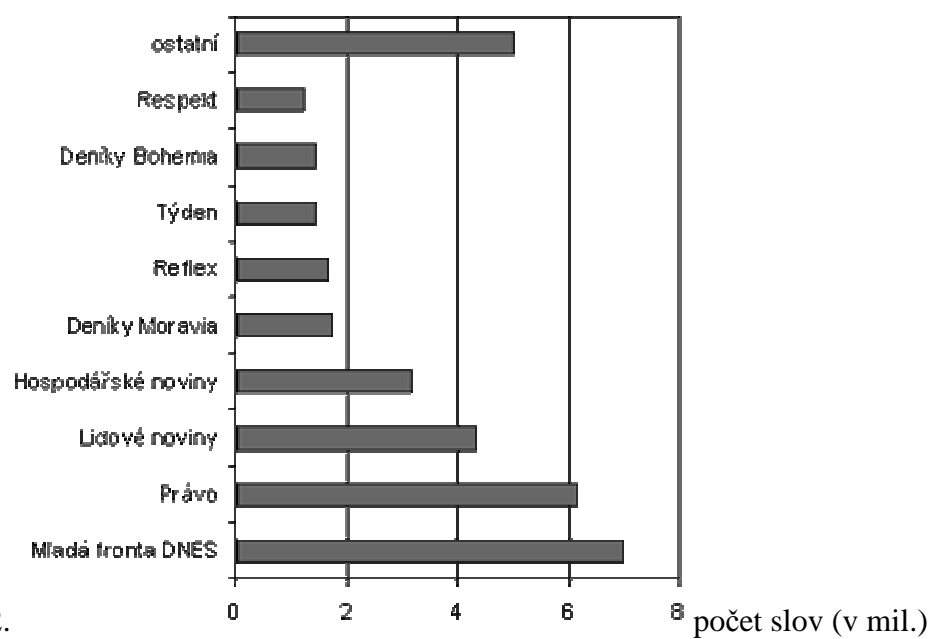
⁷⁴ <http://ucnk.ff.cuni.cz/syn2010.php>

Složení korpusu SYN2010

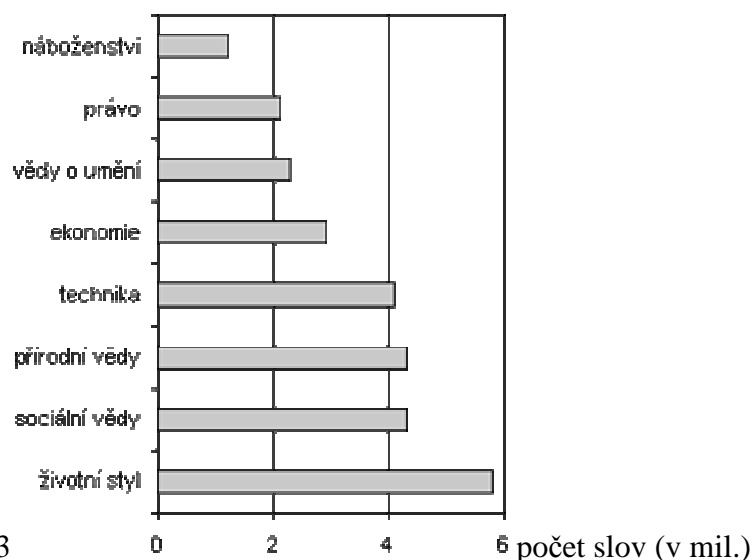
Graf 1.

Složení publicistiky podle titulů

Graf 2.

Složení odborné a další specializované literatury

Graf 3 0 2 4 6 počet slov (v mil.)

5.1.3 Bonito

Samotný výzkum probíhal prostřednictvím programu *Bonito*⁷⁵, který vznikl v Centru zpracování přirozeného jazyka Fakulty informatiky Masarykovy univerzity a jeho autorem je Pavel Rychlý.

Bonito je grafické uživatelské rozhraní systému *Manatee* (korpusového manažeru). *Bonito* zejména pomáhá uživateli vytvářet dotazy a přehledně zobrazuje jejich výsledky – konkordanční seznamy – z různých pohledů.⁷⁶

5.2 Popis výsledků výzkumu

Výzkum probíhal formou dotazů vložených do programu *Bonito*, které se skládaly z lemmat sloves získaných pomocí elektronického valenčního slovníku VALLEX, z nutné přítomnosti infinitivu ve stejné větě jako vyhledané lemma a ze tří možností postavení příklonky – před určitým tvarem slovesa, mezi určitým tvarem slovesa a infinitivem a za infinitivem. Při výzkumu nebyly brány v potaz případy, kdy se infinitiv ocitá na začátku věty a figuruje jako první přízvučný výraz, ke kterému se připojují všechny příklonky, jak je možné vidět v příkladu (86), který uvádí Hana(2004). V tomto případě totiž příklonky, které závisí na infinitivu, zůstávají u infinitivu a automaticky se dostávají na druhou pozici.

⁷⁵ <http://ucnk.ff.cuni.cz/bonito/>

⁷⁶ <http://nlp.fi.muni.cz/projects/bonito/bonito.html.cz>

(86) Poslouchat ji by ji asi nudilo.

Hana, př. (11), s. 29

V hlavním poli zájmu stály krátké tvary zájmen jako nejsignifikantnější stálé příklonky, v některých případech jsem přistoupila k potvrzení zjištěných faktů pomocí tvarů příklonného *se*. Příklonné *se* nebylo bráno jako základ výzkumu z důvodů jeho nejednoznačnosti (morfém *se* může být vnímán jako inherentní, impersonální, jako prostředek pasivizace atd.) a také proto, že v případech, kdy je infinitiv zároveň subjektem věty, nemůže dojít k posunu příklonného *se* závislého na infinitivu, zatímco u ostatních příklonek k posunu dojít může, jak ukazuje porovnání vět v příkladu (87).

- (87) a.Myslím, že { *se } není možné [{se} touhle zbraní zabít]
b.Myslím, že {ho} není možné [{ho} touhle zbraní zabít]

Dotlačil, př. (125), s. 82

Nezájmenné příklonky (pomocná slovesa, částice...) se nemohly stát předmětem výzkumu, neboť se mohou objevit pouze v úseku věty náležejícímu slovesu v určitém tvaru a nemohou z něj být přesunuty. Stejným způsobem se chová i etický dativ, a proto ani ten nemohl být zahrnut do výzkumu. Příklad (88) ukazuje výpověď obsahující etický dativ *ti* a částici *prý*, které se mohou objevit pouze v postiniciální pozici.

- (88) Požádala {ti} {prej} Honzu pomoc { *ti } jí { *prej }.

Řezáč, př. (4)

Základní pracovní předpoklad zní: možnost posunu příklonek závislých na infinitivu na druhou pozici před určité sloveso určuje právě toto určité sloveso. V této kapitole uvedu rozbor dat získaných z ČNK, na jejichž základě jsem sestavila seznamy sloves, u kterých se objevuje posun všech příklonek nebo jen některých příklonek a u kterých se posun neobjevuje vůbec. Podle tohoto seznamu se pokusím zjistit, jestli existuje nějaký společný rys těchto sloves. Následují vybrané příklady ze získaných dat z ČNK, které dokládají možnost, resp. nemožnost posunu příklonek.

5.2.1 Slovesa, u kterých dochází k posunu příklonek

Tato část uvádí seznam sloves, u kterých byl zjištěn výskyt posunu příklonek, spolu s jejich typovým zařazením podle VALLEXu. Tento seznam je následně podpořen příklady z ČNK. U každého slovesa jsou uváděny příklady, které dokazují, že

v úzu existuje možnost posunu příklonek u tohoto slovesa. Příklady jsou rozděleny podle typu příklonek náležejících k infinitivu, které prodělávají posun před sloveso v určitém tvaru (tyto příklonky jsou v příkladech zvýrazněny), na krátké tvary zájmen v genitivu (GEN), dativu (DAT) a akuzativu (ACC) a na krátké tvary příklonného *se* v genitivu/akuzativu (SE) a v dativu (SI). U příkladů reflexivních sloves lze obtížně určit, zda morfém *se* patří k určitému slovesu nebo k infinitivu a došlo k haplogii⁷⁷ reflexivních morfémů, jak je tomu v příkladu (89), kde obě slovesa (*hrnout se, rozloučit se*) jsou reflexiva tantum. Proto je u reflexivních sloves uváděn pouze jeden příklad posunu reflexivního morfému, a sice pokud se jedná o morfém v jiném pádu než je morfém přináležející určitému slovesu. Tyto příklady reflexivních sloves jsou navíc specifické tím, že by k jejich realizaci teoreticky ani nemělo dojít, protože haplogie dvou různých tvarů morfému *se* se nepovažuje za možnou a nemělo by ani dojít k posunu, jak je vidět v příkladu (90).

(89) Když zpěvák skončil a lidé se hrnuli rozloučit s hostitelkou, Joel dostal nápad.

Zdroj ČNK

(90) (...) a další sousedé se hrnuli prohlédnout si bitevní scénu.

Zdroj ČNK

Je tedy otázkou, zda tyto tvary považovat za negramatické nebo vzhledem k jejich neojedinělému výskytu na ně pohlížet jako na sice možné, ale méně vhodné.

5.2.1.1 Seznam sloves

Tento seznam sloves byl vytvořen na základě zpracovaný dat z ČNK.

⁷⁷ O haplogii se obvykle mluví, jestliže zaniká jedna ze dvou sousedních stejných nebo velmi podobných slabik, někdy se tento termín vztahuje i na jakýkoliv zánik hlásek a slabik. Viz ESC, s. 123.

Bát se	Pokoušet se, pokusit se
Běžet – sloveso pohybu	Potřebovat
Dojít – sloveso pohybu	Přestávat, přestat – fázové sloveso
Dokázat	Přibíhat, přeběhnout – sloveso pohybu
Doporučovat – dorozumivací sloveso	Přijít, přicházet – sloveso pohybu
Dovést – modální sloveso	Přijet, přijíždět – sloveso pohybu
Chodit – sloveso pohybu	Ráčit – mentální úkon
Chtít – modální sloveso	Smět – modální sloveso
Jet – sloveso pohybu	Snažit se
Jezdit – sloveso pohybu	Spěchat – sloveso pohybu
Jít – sloveso pohybu	Stačit
Koukat	Stihnout
Letět – sloveso pohybu	Stydět se
Mít, mívat – modální sloveso	Toužit
Moci, moct – modální sloveso	Troufat si, troufnout si – mentální úkon
Muset – modální sloveso	Umět – modální sloveso
Odmítat - dorozumivací sloveso	Ustávat – fázové sloveso
Odmítnout	Utíkat – sloveso pohybu
Odvažovat se, odvážit se	Váhat – mentální úkon
Opominout, opomenout – mentální úkon	Vyběhnout – sloveso pohybu
Plánovat	Vydržet
Počít – fázové sloveso	Vyjít – sloveso pohybu
	Vyjet – sloveso pohybu

Vyrážet, vyrazit – sloveso pohybu	Zatoužit – mentální úkon
Začínat, začít – fázové sloveso	Zdráhat se, zdráhávat se – mentální úkon
Zajít	
Zamýšlet	Zkoušet, zkusit
Zapomínat, zapomenout – sloveso percepce	Zvládat, zvládnout

Uvedený seznam je velice rozmanitý. Co se týče typu, ne všechna slovesa patří do některé užší skupiny, a ani u sloves do některé skupiny zařazených nepřevládá určitý typ. Mezi slovesy, u kterých dochází k posunu příklonek, se vyskytují slovesa pohybu, slovesa vyjadřující mentální úkon, slovesa percepce, slovesa dorozumívací, slovesa fázová a slovesa modální, která uváděla PMČ jako slovesa, u kterých je posun příklonek vždy možný. Významově se jedná o slovesa méně významově naplněná, nepojmenovávají přímo nějaký děj (jako např. slovesa *porodit, zabít, odhodit, plavat, péct*), ale spíše jej nějakým způsobem specifikují, to je však možné říct v podstatě o všech slovesech uvedených v této kapitole. Je tu však určitý rys, který všechna slovesa, u kterých dochází k posunu příklonek, spojuje: a to je nepřítomnost obligatorního předmětu.

Následují příklady, které dokládají u sloves z výše uvedeného seznamu možnost posunu příklonek závislých na infinitivu.

5.2.1.2 Příklady z ČNK

Bát se

- GEN Někdy se **ho** bála dotknout, byl tak křehký.
- DAT Pomyšlení, že by se **mi** bála svěřit s něčím tak důležitým, je nesnesitelné.
- ACC Vy se **mě** bojíte vyslechnout..
- SI Vzhledem k tomu, jak dopadají velké plány ve Varech, bych **si** nebál vsadit na Cheb.

Běžet

- DAT Tak **mu** běžte pomoci s oblékáním a vypadněte odsud.

- ACC Už **ho** běžím dokončit!
- SE Taky jsem **se** běžel rozloučit.
- SI Teď **si** běž zabalit, Maribeth.

Dojít

- DAT (...) ale dítě at' **mi** dojde zaopatřit ona (...)
- ACC Za čekání jsem si **ho** došel koupit.
- SE Přesto se rozhodl, že **se** dojde podívat.
- SI Najdu telefon a zavolám jim, aby **si** došli vyzvednout svou poštu.

Dokázat

- DAT Na tom, jak **mi** dokážete vyhovět, závisí možná váš život.
- ACC Měla pocit, že **ho** už nikdy nedokáže pustit.
- SE Ani s tím jsem **se** nedokázal rozloučit, ačkoli jsem jej vytáhl s úmyslem, že jí ho pošlu.
- SI (...) a jen těžko jsme **si** dokázali představit, že z druhé strany skutečně sousedí s omšelým tichým náměstíčkem (...)

Doporučovat

- ACC₃⁷⁸ Co se týče podmínek, 600 dolarů za představení je v pořádku, i když **ho** doporučuji snížit na 500 dolarů.
- ACC₃ Pokud by vám zde auto vypovědělo službu, rozhodně **se ho** nedoporučuje opustit, neboť slunce zde bývá smrtící.
- ACC₃ Pro lepší účinnost **ho** lékaři doporučují zkombinovat se zinkem a selenem.
- SI Jen na toho tradičního českého kapra **si** doporučujeme posvítit silným centrálním zdrojem, který má své místo nad jídelním stolem.

U tohoto slovesa Dotlačil (viz kap. 3.3) uvádí, že k posunu příklonek může dojít pouze v případě, že určité sloveso nemá ve větě vyjádřený předmět, pokud je předmět

⁷⁸ ACC₃ zde označuje, že se jedná o příklonný tvar osobního zájmena třetí osoby v akuzativu (*ho, ji, ho*).

určitého slovesa ve větě vyjádřen, může se přesunout pouze příklonka třetí osoby v akuzativu. Z osmi příkladů nalezených v ČNK pro sloveso *doporučovat* pouze tři uváděly posun příklonky náležející infinitivu před určité sloveso a všechny uváděly posun zájmenné osobní příklonky třetí osoby v akuzativu, aniž by byl v těchto příkladech vyjádřen předmět určitého slovesa. U varianty *doporučit* dokonce nebyl nalezen žádný případ příklonky náležející infinitivu (všech 16 příkladů, např. *Můj lékař mi doporučil jíst třikrát až čtyřikrát týdně hrušky (...)*, obsahovalo příklonku pouze náležející k určitému slovesu). Jedinou další příklonkou, u které došlo u slovesa *doporučovat* k přesunu, je jediný výše uvedený příklad s příklonným *si*, které patří k infinitivu. Není tedy možné potvrdit Dotlačilovo pozorování, že u věty s nevyjádřeným předmětem určitého slovesa může dojít k posunu jakékoliv příklonky před určité sloveso, protože korpus SYN2010 nezaznamenal žádné použití jiné příklonky než

Dovést

- GEN Tak mi to přijde, jako by ten kluk nebyl její, že **se ho** nedovede celé roky zastat.
- DAT (...) než aby rovnou žebronila o roli, tak to zkusí s návrhem, že by **mi** dovedla vylepšit můj scénář.
- ACC Bylo známo, že **ho** dovede ponížít na veřejnosti stejně arogantně a nemilosrdně jako každého jiného.
- SE (...) nejspíš to byla vyrovnanost, i když **se** taky dovedla rozzuřit, stejně jako já.
- SI Říkám sice můj, ale vlastně **si** s ním dovede poradit jenom můj kočí, starý Toller.

Chodit

- DAT Nebyla to paní Jacobsová, co **mu** chodila uklízet.
- ACC „Jen jsem **tě** chodila kontrolovat, jestli vůbec kejcháš,“ potěší mě babička.
- SE Lidi, kteří zkoumají veřejné mínění, **se** nechodí ptát v poledne do hospod.
- SI Ano, čas od času **si** sem chodí zahrát ping-pong.

Chtít

- DAT (...) kdyby se ho někdo na něco zeptal nebo **mu** něco chtěl oznámit (...)
- ACC Nemyslete si, že jsem **ho** chtěl chladnokrevně zabít.
- SE Když jezdec dojel až k němu, oslovil ho, protože **se** chtěl dozvědět, co se stalo s Lucií Ferrierovou.
- SI (...) je-li skutečně pravda, že **si** nechce vzít tak půvabnou mladou dámu, jako je slečna Turnerová.

Jet

- DAT Pořád jsem totiž musel myslet na automat na žvejkačky, který **mi** táta jel koupit.
- ACC Kolega **mě** jede vystřídat.
- SE Evan mi zabouchal na dveře, abych prý **se** s nimi jel projet.
- SI Řekl jí, že **si** jede na letiště vyzvednout svá zavazadla, a tak by rád zaplatil a uvolnil pokoj.

Jezdit

- DAT V zimě **mi** sem jezdí lidi pomáhat.
- ACC Olga **ho** tam jezdila pravidelně navštěvovat (...)
- SE Stallworthy **se** sice každé ráno jezdil dívat na práci, ale úspěchů dosahoval hlavně na papíru (...)
- SI V Teriokách, kam **si** často jezdil odpočinout, se O. M. seznámil s Kablukovem (...)

Jít

- ACC (...) tázavě zvedl obočí a zaváhal, než **ho** šel ohlásit.
- DAT (...) vždycky to má na triku nějaký mrňavý chlupavý stvoření, co **mi** jde přes noc dělat společnost (...)
- SE Toho večera **se** Landau nešel nikam bavit.
- SI (...) dostal jsem bláznivý nápad, abych **si** šel zaplavat do Gangu.

Koukat

- ACC Váš nadřízený důstojník vám přikazuje, abyste **ho** sem koukala co nejrychleji zahnat.
- DAT Chlapečku, ty mi ani nevyplatíš mzdu, ani ze mě nestáhneš kůži, jinak bych **se ti** koukal zavděčit.
- SE No, řeknu ti, Roarku, lítaly tam pěsti i nadávky a já **se** jen koukal držet prozatím bokem .
- SI A teď **si** koukej sednout, nebo tě na tu židli srazím.

Letět

- ACC Slunce vyhasíná a posádka lodi Ikarus **ho** letí znovu zažehnout...
- SE „Konečně uvidíme Sandiinu sestřičku!" zářila Kellie a tryskem **se** letěla kouknout jako první .
- SI Šťastnou cestu, vy ukřičení ptáci, jen **si** leťte užít tepla do jižních krajín.

Mít, mívat

- GEN Podle mládencova výrazu se zdálo, že se ptá, proč by **se ho** měl vůbec někdo dožívat.
- DAT Prohrábl doutnající oheň a upekl si tolik masa, kolik **mu** mělo postačit na několik dní.
- ACC (...) celá ta epizoda byla napřed připravena a že **mě** měla omráčit.
- SE Proč by **se** měl bát léčky?
- SI Snad bych **si** měl nejprve prohlédnout dolní okna.

Moci, moct

- GEN Nemotal se tam však dlouho, protože se obával, že by **si ho** mohl všimnout někdo známý z nakladatelských kanceláří ve vyšších patrech.
- DAT Myslím, že **mu** klidně můžeme důvěřovat.
- ACC Už nejsem tak lehký jako kdysi, abyste **mě** mohli dolů snést.
- SE (...) přeptala se, jestli se nevyskytlo něco, co by **se mi** mohlo hodit.

- SI Ta stará paní **si mě** po tolika letech nemůže z ničeho nic mocí přivlastnit jen proto, že ji to najednou napadlo.

Muset

- GEN Bylo to jediné přijatelné zakončení a já **se ho** musel držet.
- DAT Ale jedno se **mu** musí uznat.
- ACC Všechny tyto úvahy **mě** musely vést k přesvědčení, že Jeffersona Hopa je třeba hledat mezi londýnskými drožkáři (...)
- SE Takže **se ti** o tom vůbec nemusí zdát.
- SI „Já jsem **si ho** snad musel vymyslet," odfrkoval (...)

Odmítat

- DAT Stále ještě **mu** odmítala dát nůž.
- ACC Někteří tálibánci ve mně vidí něco jako honorárního muže, jiní **mě** odmítají uznávat.
- SE Prosím tě, co tě přimělo přijet sem na premiéru, když už **se** celý roky odmítáš ukázat jinde než na plátně?
- SI Ned **si** z nějakého důvodu odmítá vzpomenout, kde to bylo.

Odmítnout

- DAT Přes jeho naléhání **mu** odmítla prozradit, co jí Arya řekla.
- ACC Ve Virginii jsi **mě** přece odmítl přijmout.
- SE A když **se** odmítnu vašemu diktátu podvolit?
- SI Víš přece, co se stalo, když **si** Buena odmítla vzít Vecchia.

Odvažovat se, odvážit se

- GEN Ke konci jsem se **ho** už ani neodvažovala zeptat, jak strávil den.
- DAT Jákob došel k přesvědčení, že vědí něco strašného, co se **mu** neodvažují říct přímo do očí.
- ACC Stein si to hasil městem a žádný milicionář se **ho** neodvažoval zastavit.

- SI Vždyť my bychom **si** ani neodvážili vymyslet něco takového, co patří k docela všedním úkazům lidské existence.

Opominout

- DAT A když jsem rezignoval a vrátil se do legie, nikdy **mi** neopominul pokynout (...)
- ACC Seriózní výrobce nebo dovozce **ho** neopomine přiložit.
- SE Rozsudek totiž chodí poštou a pokud **se** opominete odvolat, nebo na dopis zapomenete, jdete na rok za mříže (...)
- SI Ti, když **si** je opominou opatřit, vytáhnou Čs. Aeroliniím z kapsy 3000 dolarů jako pokutu (...)

Opomenout

- GEN Kromě sirotčince **se mě** neopomenul zeptat i na poštovní holuby (...)
- DAT Snad proto, že **mi** váš syn jaksi opomněl povědět, že mi zajistil doprovod (...)
- ACC A když se mu náhodou pak připlerl do cesty, hned **ho** neopomněl v médiích okřiknout (...)
- SE (...) jestli bude někdo někdy psát její životopis, určitě **se** neopomene zmínit, že Melanie Charrolová je odkojená Pearly Shells (...)
- SI Při každém našem rozhovoru **si** neopomenula stěžovat na kolegu novináře a spisovatele, který s ní natáčel jednu ze svých reportáží (...)

Plánovat

- DAT (...) ten přátelský úsměv nasměřovaný na mě neznamená, že **mi** přece jenom plánuje nabídnout doučování.
- ACC Vedení města **ho** totiž plánuje koupit a poté také najít někoho, kdo by ho provozoval.
- SE Mentor Software Norm Olsen, který tuto technologii vytvořil a již **se** Autodesk nadále plánuje věnovat (...)

- SI Původně jsem **si** plánoval celý rok odpočinout, ale pak jsem si řekl, že do toho hned skočím znovu naplno.

Počít

- DAT Tohle **se mi** počalo najednou v hlavě rozmotávat jako smotek papíru.
- ACC Oni **ho** zákonitě počnou časem považovat za blázna, aby si tak nepřipadali sami (...)
- SE Blaze **se** počala chvět a náhle si vzpomněla na Adiny vyprávěnky o skřítcích a duších zemřelých (...)
- SI Poznenáhlu **si** však počala uvědomovat svou situaci.

Pokoušet se, pokusit se

- GEN Jen **se ho** nepokoušej zastávat, Wando.
- DAT Ode dveří se koukl opět na Corridona, jako by **se mu** pokoušel předat nějakou zvěst.
- ACC Van Nostrand **se mě** před necelými sedmi hodinami pokusil zabít.
- SI Zdálo se , že by to mělo být možné , ale když **si** to pokusila představit, uvědomila si, že je to stále méně pravděpodobné.

Potřebovat

- GEN Jen **se ho** potřebuji na něco zeptat...
- DAT A říct ti všechno, co jsem **ti** potřebovala říct.
- ACC Toho se držela jako klíště, aby co nejdřív zlákala Herberta tam, kam **ho** potřebovala dostat.
- SE Jenom jsem **se ho** potřebovala zeptat, jestli ji mám krmit...
- SI To je v pořádku, že si to myslíte, asi **si mě** potřebujete nějak zaškatulkovat.

Přestávat, přestat

- GEN A rád bych aby **ses mě** přestala ptát, jestli děláš věci dobře!
- DAT Pes už nevrčel a srst **se mu** přestávala ježít.
- ACC Jedním okem **mě** ale nepřestával úzkostlivě sledovat, měl strach, abych si to nerozmyslel a neutekl mu.

- SE Třeba **se mi** přestanete líbit.
- SI Kristepane , já jsem **si tě** nepřestala vážit.

Přibíhat, přeběhnout

- DAT Kdyby tě nějaký navštívil, stačí zaklepat na stěnu a já **ti** přiběhnu dělat společnost.
- ACC Děti **mě** přibíhaly obejmout, na stole připraveno víno k slíznutí.
- SE Dlouho výstražně syčel na vesničany, kteří **se** přiběhli podívat na svého odvěkého a nyní bezbranného nepřítele.

Přijít, přicházet

- GEN Předpokládám, že jste se **mě** přišel na něco zeptat (...)
- DAT Právě jsem si lámal hlavu, co asi řeknu té milé ženušce, až **mi** přijde dnes večer otevřít.
- ACC Když dorazím do nemocnice, asi pětatřicetiletá unavená doktorka s ohonem **mě** přichází informovat o stavu pacienta, ale netváří se moc vlídně.
- SE Proč jste **se se** mnou přišla poradit tak narychlo?
- SI Jestli jste **si** ale přišel vypůjčit loďku, můžu vám posloužit sama.

Přijet, přijíždět

- DAT Už mě pár let zve, abych **mu** přijela pomáhat učit, ale já vždycky odmítala, že je tam zima.
- ACC Těsně před půlnocí **mě** přijel vystřídat Carl.
- SE Více než dva miliony turistů z celé Evropy, kteří **se** sem každoročně přijíždějí rekreovat, to potvrzují.
- SI (...) odborníci přijíždějí na veletrh již s vlastním řešením a jen **si** svůj názor přijíždějí ověřit v diskusi s kompetentním partnerem.

Ráčit

- GEN Ba dokonce i pan povernik ministerstva zdravotnictví kráčeje přes dvůr **si mě** ráčil všimnout (...)

- DAT (...) jak asi bude tobě, když ti unesou kámošku pět minut po tom, co **ti** to ráčili oznámit!
- ACC (...) a chodil jsem se modlit na Náměstí Republiky k Tobiáškovvi, aby **mě** z toho ráčil vysvobodit.
- SE (...) zvedla hlavu a konečně **se** ráčila zadívat na mě místo na svoje roztřepený vlasový konečky.
- SI Co **si** račte přát?

Smět

- GEN Na to **se mě** nesmíte vyptávat.
- DAT Nikdo **mi ji** nesmí vzít.
- ACC Současně si však uvědomila, že svého poznatku musí využít, že **ho** nesmí promrhat.
- SE Ať se stane co se stane, Bond **se** nesmí pohnout, ba dokonce se nesmí ani zachvět.
- SI Pak prohlásila, že se jí líbí moje kuchyně, a jestli prý **si** smí vypůjčit koupelnu.

Snažit se

- GEN (...) to je cíl, pravda, obtížný, avšak dostatečně krásný na to, abychom se **ho** snažili dosáhnout.
- DAT Co se **mi** to snažíte přišít?
- ACC Už tři týdny se **tě** snažím sehnat.
- SI Advokát **si** snažil vybavit, jak tehdy v mládí vypadala.

Spěchat

- DAT (...) odhodil plášť a rukavice na schody věže Panny Marie, aby je Langholme, který **mu** spěchal pomoci s odstrojením, sebral.
- ACC Všichni, kteří **ho** spěchali pronásledovat, neopomněli nabídnout na usmířenou malé dárky.
- SE Teď **se** s vrčením spěchaly schovat do křoví.

- SI Jednou **si** spěchal vylít svůj vztek na záchod, kde do záchodové mísy řval neslušná slova.

Stačit

- GEN Anjou se znovu zhroutil, tentokrát se však na nohy vyškrábal sám dřív, než **se ho** strážný stačil dotknout.
- DAT Joe Pettigrew **mu** taktak stačil uhnout.
- ACC Ani Wicklow, ani nikdo jiný neměl sebemenší tušení, kdy **ho** stačil koupit.
- SE (...) nezatkla ihned Boona a ten měl k dobru pár minut, kdy **se** jistě stačil domluvit se svým kumpánem Lascarem.
- SI Ve vězení, jak jsem **si** za ta léta stačil všimnout, v sobě člověk časem dokáže zcela potlačit nerozumnou nadřazenost.

Stihnout

- GEN A než **si ho** novináři stihli užít, zase zmizel.
- DAT Vypověděl, že toho večera Halldóra obsloužil nejdřív v jednu, pak **mu** stihl několikrát za sebou rychle nalít a poslední drink mu přinesl kolem druhé (...)
- ACC Proč si jiné zapamatují jídelní lístek v restauraci rychleji, než **ho** většina lidí stihne přečíst?
- SE Také **se** zatím nestihla najíst a z hladu se jí málem dělalo mdlo.
- SI Číslo je v seznamu; vytočí ho rychle, než **si** to stihne rozmyslet.

Stydět se

- DAT Já se **ti** to stydím říct, ale víš, co já málem každé večer provádím, když přijdu domů?
- ACC Existuje jeden docela dobrý argument na obranu horní komory parlamentu, ačkoli se **ho** zastánci lordů kupodivu stydí použít, jmenovitě, že je tahle podivná sněmovna plná pitomců.
- SI (...) přitom mu kazí náladu kvůli takovým hloupostem, že **si je** stydí připomínat.

Toužit

- GEN Warren si dobře pamatoval, jak hebce mýval vypadal a jak **se ho** toužil dotknout.
- DAT Jistě **se mu** toužila skrýt v náručí.
- ACC Spolu rozebírali svět na střípky a skládali jej zpět do podoby, v jaké **ho** toužili mít.
- SE A především **se** toužil zbavit toho mikrofonního postroje.
- SI Jenže tu čeká zástup dalších lidí, co **si** s tebou touží popovídat.

Troufat si, troufnout si

- GEN Dovey **se ho** netroufala zeptat, kolik je mu let, ale určitě byl nejmíň o dvacet let mladší než ona (...)
- DAT Ani jeden, ani druhý si **mu** to netroufnou dát najevo, budou zdvořilí, dají mu nahlédnout do spisů.
- ACC (...) je tak nepostradatelný u počítače, že si **ho** vedení netroufne pustit do terénu.
- SE Ovšem všechno to byly úlety stranou - teprve Deadwood **se** troufl vrátit do pravých westernových kulis a pojmout je se vši vážností.

Umět

- GEN (...) bytost nemůže dlouho fungovat, vytváří-li odpadové teplo rychleji, než **se ho** umí zbavit.
- DAT Řekni, že jsem tě zdržel vyptáváním, a že jsi **mi** neuměla na nic odpovědět.
- ACC Za mostem, v otcově stáji za Frankwellem na mě bude čekat někdo, kdo **mě** umí opravdu ocenit...
- SE A sebevědomým ženám, které **se mu** uměly postavit, šlo obvykle jenom o peníze.
- SI Spíš **si ho** uměl představit, jak šoupe nohama po linoleu v oddělení domácích potřeb v Searsu (...)

Ustávat

- DAT (...) potom čte Svobodovu Řeku, knihu, kterou **mu** neustávám hanět, a která se mu přesto líbí.
- SE Zamířil s koněm k místu, kde **se** větve zvolna ustávaly chvět.

Utíkat

- ACC (...) mě vítala polekaným laskavým pohledem a okamžitě **mě** utíkala ohlásit.
- SE Pak **se** utíkala schovat mezi vrby, ale napřed si přála být viděna...
- SI Od práce soudkyně **si** utíká odpočinout k ochotnickému divadlu.

Váhat

- DAT Třeba by byli nuceni se ho zbavit – a zbloudilá odloučená družina by **mu** neváhala podříznout krk, i kdyby to Owen nechtěl.
- ACC Jak se zdá, chlapec se stal nežádoucím svědkem a zločinci **ho** neváhali zavraždit.
- SE A o svůj úspěch **se** neváhají podělit.
- SI Ve scénáři, na kterém je ženská ruka znát, **si** neváhají splnit svoje dívčí sny (...)

Vyběhnout

- ACC Podrobnosti o té ženě, té za tou bariérou, kde se natáčelo, o té, co **mě** vyběhla s napřaženou paží zadržet (...)
- SE Eliana **se** vyběhla rozloučit se sousedovým pejskem (...)
- SI Cat **si** ho vyběhla přechít do zimou zpustošené zahrady.

Vydržet

- DAT Neumím si představit, že **ti** vydržela celou dobu v klidu pózovat (...)
- ACC Toma už to asi unavilo (mě ne, já bych **ho** klidně ještě vydržela jen tak pozorovat... hmm) a jde ven.
- SE „Aha...“ přikývla jsem a doufala, že **se** vydržím nerozesmát.

- SI Ještě dobrou čtvrt hodinku **si** vydržíme povídat o klukách – to je opravdu vděčné (a věčné) téma.

Vyjít

- ACC V jasu, který se z něj linul, na kratičký okamžik zahlédl, že **ho** někdo vyšel přivítat...
- ACC (...) nejsem šéf, už tu nepracuji, jenom nějaký klient (v neznámé věci) a Rita **mě** vyšla uvítat (...)
- SE A než jsme se vyšli procházet do zahrad, byl zkrotlý jako beránek.
- SI Osmdesátiletý bývalý muž na návštěvě u přátel **si** pozdě před polednem vyšel vyzkoušet, jak fungují jeho nepříjemně chabnoucí nohy.

Vyjet

- ACC Autobus, který měl vesnicí projet, do Stouche nedorazil a vůz, který **ho** vyjel hledat, se nevrátil.
- SE To, že ve svízelném čase **se** naši poslanci nevyjedou ptát po našich potřebách.
- SI Svědčí o tom i epizoda z třicátých let, kdy **si** herec vyjel léčit následky žloutenky a přepracování do Evropy. XX Tatáž mohutná isotta, ve které **si** Benuto dnes v noci vyjel vraždit!

Vyrážet, vyrazit

- ACC Ale když mu po odložení zmizím z dohledu, okamžitě **mě** vyráží hledat.
- SE Pak **se** vyrážím kouknout na Panteon.

Začínat, začít

- GEN Jeho sousedi **si ho** začínají nějak moc všímat.
- DAT Nevelké peníze, které jsem si našetřila, **mi** už začaly docházet a nevěděla jsem si vůbec rady, co dál.
- ACC Pečorin měl Pánaboha rád a přírodní vědy by **ho** byly začaly zajímat až ve chvíli, kdy by vzaly na vědomí lidskou duši.

- SE Celkem nic se nedělo, jen **se** tam začínala rýsovat čísla na okrajích negativu (...)
- SI Sám **si** začínal připadat trochu jako slon v porcelánu.

Zajít

- GEN Proč mě potopil, **se ho** brzy zajdu zeptat osobně, i s poděkováním (...)
- DAT Pak jsem **mu** zašel knížku vrátit.
- ACC Tak **si ho** zašel nechat proplatit do banky.
- SE Nebo ji navštěvuji ze stejného důvodu, z jakého **se** člověk občas zajde podívat na svou starou školu (...)
- SI Meyer **si** zašel popovídat s jedním přepadeným a zmláceným a ukázat mu pár fotografií vyhlášených grázlů (...)

Zamýšlet

- DAT Blížil se teď k Everettovi, který s hrůzou zjišťoval, že pan Gaunt **mu** nepochybně zamýšlí položit ruku na rameno.
- ACC Sledováním svého vlastního zájmu často prosazuje zájem společnosti účinněji, než když **ho** opravdu zamýšlí prosadit.
- SE (...) dopisem odmítl plán matky, která **se** s ním zamýšlela setkat v Londýně (...)

Zapomínat, zapomenout

- GEN Tolik si na Rogerse zvykl, až se **ho** zapomněl bát (...)
- DAT Paní profesorko, moje teta a strýc - totiž - oni **mi** zapomněli ten formulář podepsat (...)
- ACC Možná jsme nechali svítit světýlko v troubě - všichni z nás **ho** pořád zapomínají zhasnout a babička se hrozně zlobí a běduje (...)
- SE (...) já byla tím úspěchem tak nadšená, že jsem **se** zapomněla stydět.
- SI Lidé **si** stále zapomínají bedlivě střežit své peněženky.

Zatoužit

- DAT (...) až **mu** tu historii zatoužíme vyvlastnit a s čistým stolem začít znovu.
- ACC V jedné chvíli **ho** zatoužila udeřit do obličeje (...)
- SE Znovu **se** zatoužila napít, včera jí šampaňské hodně pomohlo.
- SI (...) asi za tři hodiny **si** zatoužil pohrát se svými autíčky a nehodlal se nechat o to potěšení kostkou připravit.

Zdráhat se

- GEN Proč **se mě** muž tak zdráhal dotknout?
- DAT Když **se mu** zdráhala vyhovět, zavřel ji do tmavé místnosti.
- ACC (...) zrovna ve vládě pana profesora Klause, který **se mě** dnes zdráhá jmenovat.
- GEN Proč **se mě** muž tak zdráhal dotknout?
- SI Jakkoli **si** to John Weber zdráhal přiznat, o manželku ani o své jediné dítě se příliš nezajímal.

Zkoušet, zkusit

- DAT Za hodinu doma ještě stále nebyl, a když **mu** Liz zkoušela volat do práce, nikdo to nebral.
- ACC (...) zahrnula **ho** přívalem prázdných řečí o počasí a stavu svých okapových žlabů, pak **ho** zkusila zaskočit kulometnou palbou otázek o jeho práci (...)
- SE (...) nejspíš by si domýšlel, že **se** ze samé hanby zkouším utopit.
- SI Vyšel jsem ze záchodu a znovu **si** zkusil očistit tvář dalším papírovým ručníkem.

Zvládat, zvládnout

- DAT Nebo **mu** krajší úředníci nezvládli ocenění předat?
- ACC Tak velký, že **ho** nezvládá sama vyřešit.
- SE (...) a nám tak činí potíže pochopit, jak **se** s nimi buňky zvládají spojovat.

- SI Já žádné gymnastické cviky neovládám, takže **si** o tom určitě zvládneme v klidu promluvit.

5.2.2 Slovesa, u kterých dochází k posunu příklonek kromě příklonného se

Tato část uvádí seznam sloves, u kterých byl zjištěn posun krátkých tvarů zájmen náležejících infinitivu, zároveň ale nebyl objeven žádný posun krátkých tvarů příklonného *se*, které byly umístěny pouze buď mezi slovesem v určitém tvaru a infinitivem nebo až za infinitivem, kterému patří. Seznam sloves je doplněn o pádovou hodnotu předmětu určitého slovesa, protože předmětné doplnění by mohlo být relevantní pro určení možnosti posunu příklonek. U některých sloves jsou uváděny až tři typy příkladů – příklady s krátkými tvary zájmen umístěnými před sloveso v určitém tvaru dokazující, že může dojít k posunu těchto příklonek (např. *Tak si mě nedovolili vystříhnout*), dále příklady dokládající výskyt příklonného *se* před nebo za infinitivem (např. *Ani se neobtěžoval předtím si s námi promluvit*) a dále příklady uvádějící reflexivní deagentiv (např. *Je-li to, co se žádá být vysloveno, v člověku dost silné a pravé, najde si to svou formu (...)*). Reflexivní deagentiv je způsob pasiva tvořený určitým tvarem slovesa a morfémem *se* (např. *dělalo se*), který je někdy ne zcela vhodně označován jako zvrtné pasivum⁷⁹. Příklady reflexivního deagentivu zde uvádím proto, že reflexivní deagentiv by mohl být jedním z důvodů, proč může dojít k posunu zájmených osobních příklonek, ale nemůže dojít k posunu příklonného *se*. Přesunem reflexivního morfému by totiž mohlo dojít k významové záměně právě mezi reflexivním deagentivem a přesunutou příklonkou, případně k iluzi reflexivního deagentivu, která je však sémanticky nepřijatelná. Tuto iluzi je možné ukázat na příkladech (91) a (92)

(91) Víno **mu** pomohlo aspoň trochu **se** uklidnit.

zdroj ČNK

(92) *Vino **se mu** pomohlo aspoň trochu uklidnit.

⁷⁹Štícha, F. (ed.) Kapitoly z české gramatiky. Praha: Academia, 2011.

Porovnáním těchto příkladů je možné vidět, že příklad (92) by mohl znamenat, že víno bylo rozrušené a bylo třeba ho uklidnit. Pravděpodobně by mohl existovat kontext, kdy je možné použít tuto výpověď v tomto smyslu, při běžném chápání je však třeba považovat tuto větu za gramaticky nesprávnou.

Následují příklady, které dokládají u sloves z výše uvedeného seznamu možnost posunu příklonek závislých na infinitivu.

5.2.2.1 Seznam sloves

Tento seznam sloves byl vytvořen na základě zpracovaný dat z ČNK.

Dovolit, dovolovat (dat) – dorozumivací sloveso	Přát si – mentální úkon
Kázat (dat) - dorozumivací sloveso	Rozhodnout
Obtěžovat se	Vydat se – sloveso pohybu
Podářit se (dat)	Vypravit se – sloveso pohybu
	Žádat – mentální úkon

K posunu příklonek kromě příklonného *se* dochází pouze u devíti sloves, z toho dvě patří mezi dorozumivací slovesa, dvě mezi slovesa pohybu, dvě jsou slovesa vyjadřující mentální úkon a tři jsou nezařazená. Ani předmětově nejsou tato slovesa jednotná, protože slovesa *dovolit*, *dovolovat*, *kázat* a *podářit se* mají obligatorní doplnění předmětu v dativu, zbylá jsou však bez obligatorního předmětu.

Následují příklady, které dokládají u sloves z výše uvedeného seznamu možnost posunu zájmených příklonek závislých na infinitivu kromě příklonného *se*.

5.2.2.2 Příklady z ČNK

Dovolit

Příklonka mě patří k infinitivu, příklonné si k určitému slovesu

- Tak si **mě** nedovolili vystříhnout.

Příklonné se umístěné za určitým slovesem nebo za infinitivem

- Teprve po dlouhém přemlouvání mi dovolil opatřit **si** adresu slečny Morstanové (...)

Dovolovat

Příklonka tě patří k infinitivu, příklonné si k určitému slovesu

- Mimochodem si **tě** na to právě dovoluju upozornit (...)

Příklonné se umístěné za určitým slovesem nebo za infinitivem

- (...) Erich cítí, že se s ním zvedá i tíha hvězdy a dovoluje mu napřímit **se** a narovnat ramena.

Reflexivní deagentiv

- Naproti tomu západním politikům, například Mockovi a jiným, **se** nedovolí navštívit katolické biskupy, kteří nesmějí vykonávat svůj biskupský úřad (...)

Kázat

Příklonka ho patří k infinitivu, předmětné doplnění určitého slovesa v dativu zde není

- Žádal, aby byl vpuštěn ke králi, který **ho** prý kázal přivést.

Příklonné se umístěné za určitým slovesem nebo za infinitivem

- Vaše služební horlivost vám káže chovat **se** tvrději a surověji než sami okupanti.

Obtěžovat se

Příklonka mu patří k infinitivu, příklonné se k určitému slovesu

- Zajímalo by ji, jestli se **mu** někdo obtěžoval říct, že v jeho honosném domě byla před dvaceti lety ubita k smrti (...)

Příklonné se umístěné za určitým slovesem nebo za infinitivem

- Ani se neobtěžoval předtím **si** s námi promluvit.
- Než bych se obtěžoval motat **se** tudy s buickem, rozhodl jsem se dojít k domu pěšky.

Podařit se

Příklonka tě patří k infinitivu, příklonné se a příklonka mi k určitému slovesu

- Vzpomínám si, kolikrát jsem přišla a doufala, že se mi **tě** podaří odtrhnout od práce, kterou sis přinesl domů.

Příklonné se umístěné za určitým slovesem nebo za infinitivem

- Jednu chvíli jsem si myslel, že se mu podaří jednu ruku **si** osvobodit.

Příklonné se a příklonka jí patří k infinitivu, nemůže dojít k posunu nereflexivní příklonky, protože posun je možné provést jen pro všechny příklonky a příklonné se nemůže projít posunem

- Než se mu podařilo vymknout **se jí**, uslyšel klapot koňských podkov.

Přát si

Příklonka ho patří k infinitivu, příklonné si k určitému slovesu

- A teď si **ho** se sílícími pocity frustrace přála vyprovokovat.

Příklonné se umístěné za určitým slovesem nebo za infinitivem

- Jistě, otec si přál stát **se** jednou ministerským předsedou, ale chtěl k tomu dospět v míru (...)

Rozhodnout

Příklonka ti patří k infinitivu, příklonné se určitému slovesu

- A proto jsem se **ti** rozhodla pomoci.

Příklonné se umístěné za určitým slovesem nebo za infinitivem

- Beverly se rozhodla dát **si** udělat plastickou operaci.

Vydat se

Příklonka mě patří k infinitivu, příklonné se k určitému slovesu

- Pak se **mě** vydá hledat a bude hulákat (...)

Příklonné se umístěné za určitým slovesem nebo za infinitivem

- Lehce se uklonil Jašimovi, spustil se do průlezu a vydal se užít **si** kamínka v hasičské odpočívárně dole ve věži.

Vypravit se

Příklonka **ho** patří k infinitivu, příklonné se určitému slovesu

- Nech mě sakra být, štěkl po Idě, když se **ho** vypravila hledat na parkoviště (...)

Příklonné se umístěné za určitým slovesem nebo za infinitivem

- Vzal si foťáček, ten milý chlapec, a vypravil se vyfotografovat **si** River Road z letadla nebo kdo ví z čeho (...)

Žádat

Příklonka **ho** patří k infinitivu

- Je to čistě kriminální případ a jako takový **ho** žádáme vyšetřit.

Příklonné se umístěné za určitým slovesem nebo za infinitivem

- Avšak je důvod proti těm, kdož tě žádají o dovolu neúčastnit **se**, ačkoliv jsou bohatí.

Reflexivní deagentiv

- Je-li to, co **se** žádá být vysloveno, v člověku dost silné a pravé, najde si to svou formu (...)

5.2.3 Slovesa, u kterých dochází pouze k posunu zájmené příklonky třetí osoby v akuzativu.

V této části jsou uvedena pouze tři slovesa, u kterých se objevily příklady odpovídající Dotlačilově pozorování o posunu pouze zájmené osobní příklonky třetí osoby v akuzativu (ACC₃), jestliže je ve větě vyjádřen předmět určitého slovesa. Přestože Dotlačil uvádí několik příkladů sloves, kdy může dojít k přesunu ACC₃, na datech z ČNK je možné doložit tento jev pouze u těchto třech sloves.

5.2.3.1 Seznam sloves

Tento seznam sloves byl vytvořen na základě zpracovaný dat z ČNK.

Dařit se (dat)

Pomáhat (dat)

Povést se (dat)

Tato jediná skupina sloves se zdá být jednotná v tom, že všechna mají nutné doplnění v dativu, sloveso *pomáhat* se však objevilo i bez obligatorního doplnění.

Následují příklady, které dokládají u sloves z výše uvedeného seznamu možnost posunu zájmenné osobní příklonky třetí osoby v akuzativu závislé na infinitivu.

5.2.3.2 Příklady z ČNK

Dařit se

Posun ACC₃

- Proto se mi **ho** nějak pořád nedaří vyslovit.

Příklonné si a akuzativní příklonka neprochází posunem (nutnost přesunout všechny příklonky nebo žádné)

- Snažím se o to už více než osmnáct let a stále se mi nějak nedaří zařídít **si ho** podle svých představ.

Pomáhat

Posun ACC₃

- A dobrák Ridgeway mi **ho** pomáhá uskutečnit.

Nedochází k posunu příklonného se

- To nám pomáhá udělat **si** přehled o personálu a o pokojích, které jsou hotové.

Věta neobsahuje předmět určitého slovesa, dochází k posunu příklonek

- (...) bála se, že bych mohl třeba usnout, tak **mě** pomáhala udržovat vzhůru.
- (...) pak se k nim nastěhoval Bill, aby **se** o ni pomáhal starat.

Sloveso pomáhat jako jediné plně odpovídá Dotlačilově pozorování, neboť se objevují oba případy – věta obsahuje vyjádřený předmět určitého slovesa a dochází

pouze k posunu zájmenné příklonky třetí osoby v akuzativu, zatímco pokud věta předmět určitého slovesa neobsahuje, dochází k posunu všech příklonek, tedy alespoň zde uvedené zájmenné osobní příklonky první osoby v akuzativu a příklonného *se*.

Pověst se

Posun ACC₃

- (...) a jsem rád, že se **ho** povedlo najít (...)

Dativní příklonka a příklonné se neprochází posunem

- A povedlo se ti celý den **se jí** vyhýbat?

5.2.4 Slovesa, u kterých nedochází k posunu příklonek

Tato část uvádí seznam sloves, u kterých nebyl zjištěn žádný výskyt posunu příklonek, ať se jednalo o krátké tvary osobních zájmen nebo krátké tvary příklonného *se*. Tento seznam uvádějící typy sloves podle VALLEXu je doplněn o pádovou hodnotu předmětu určitého slovesa. Příklady, dokazující nemožnost posunu u těchto sloves, jsou obvykle uváděny dvojího druhu – případy, kdy se před slovesem v určitém tvaru objevuje příklonka, která náleží tomuto slovesu, a příklady s příklonkami náležejícími infinitivu, které jsou umístěny buď mezi určitým slovesem a infinitivem nebo až za infinitivem. Ne všechna slovesa v určitém tvaru mohou být rozvíta příklonkami a v takovém případě je uveden pouze druhý typ příkladů.

5.2.4.1 Seznam sloves

Tento seznam sloves byl vytvořen na základě zpracovaný dat z ČNK.

Bavit (acc) – psychický stav

Hrnout se – sloveso pohybu

Bolet (acc)

Chránit se

Bránit (dat)

Lákat (acc)

Donutit (acc)

Líbit se (dat) – mentální úkon

Dopřát (dat)

Mrzet (acc) – mentální úkon

Nabídnout (dat) – sloveso výměny	Škodit
Najít (acc) – sloveso percepce	Těšit (acc) – psychický stav
Napadat, napadnout (acc) – mentální úkon	Uslyšet (acc) – sloveso percepce
Naučit se – mentální úkon	Usnést se
Navrhnout (dat) – dorozumivací sloveso	Vadit (dat)
Nutit (acc)	Velet (dat) – dorozumivací sloveso
Obávat se	Zabránit, zabraňovat (dat)
Obnášet	Zajímat (acc) – psychický stav
Poslat (acc) - transport	Zakázat, zakazovat (dat) – dorozumivací sloveso
Přikázat, přikazovat (dat) – dorozumivací sloveso	Zaváhat – mentální úkon
Přimět (acc)	Zavázat se, zavazovat se (dat)
Přinutit (acc)	Zbýt, zbývat (dat)
Připadat (dat)	Zdařit se (dat)
Rozběhnout se – sloveso pohybu	Zdát se (dat) – mentální úkon
Rozhodovat – mentální úkon	Zlákat (acc)
Skočit – sloveso pohybu	Zaznamenat
Slušet se – modální sloveso	Znemožnit, znemožňovat (dat)
Svádět (acc) – modální sloveso	Zvykat, zvyknout

Typově jsou tato slovesa velice rozmanitá – jsou zde zastoupena slovesa pohybu, dorozumivací slovesa, slovesa percepce, slovesa vyjadřující mentální úkol, jedno sloveso transportu, dvě slovesa modální a slovesa vyjadřující psychický stav. Obligatorní doplnění předmětu také není jednotícím rysem těchto sloves – objevují se zde slovesa s dativním předmětem (např. *dopřát, nabídnout, připadat...*), s akuzativním

předmětem (např. *bavit*, *bránit*, *přimět*, *zajímat*...) i slovesa bez obligatorního doplnění (např. *hrnout se*, *chránit se*, *obnášet*, *rozhodovat*, *škodit*...).

Dotlačil ve své diplomové práci uvádí příklady tří sloves, u kterých může dojít k posunu příklonky náležející infinitivu pouze v případě, že ve větě není vyjádřeno předmětové doplnění určitého slovesa. Tyto příklady jsou zde znovu uvedeny jako (93), (94) a (95). Ke slovesu *doporučit*, *doporučovat* jsem se již vyjadřovala výše v podkapitole 5.2.1.2.

- (93) a.Nikomu {**ho**} nedoporučuju [kupovat {**ho**}]
b.Jirkovi {***jim**} nedoporučuji [pomáhat {**jim**}]

Dotlačil, s. 79-80, př. (120)

- (94) a.Aby mě {**ji**} před ní nenutili [přeříkávat {**ji**}]
b.Jirku {***jí**} nenutili [porozumět {**jí**}]

Dotlačil, s. 80, př. (121)

- (95) Doktoři {**ho**/***mě**/***vás**} Jirkovi zakázali [navštěvovat {**ho/mě/vás**}]

Dotlačil, s. 80, př. (122)

Z dat korpusu SYN2010, z nichž vybrané příklady jsou uvedeny níže, není možné dokázat, že by takový posun akuzativní zájmené příklonky třetí osoby u sloves *nutit* a *zakázat* byl vůbec možný.

Následují příklady, které dokládají u sloves z výše uvedeného seznamu nemožnost posunu příklonek závislých na infinitivu.

5.2.4.2 Příklady z ČNK

Bavit

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Už **mě** prostě nebaví si je věčně kartáčovat.

- Ale základní důvod je ten, že už **mě** nebaví být Edwardem Newingtonem McAllisterem (...)
- Zrazoval jenom trošku, ani ne tak pro peníze, ale proto, že **ho** bavilo žít na ostří nože.
- (...) že nás rád necháváš jezdit na kolotoči, že **Tě** baví dokazovat nám kulatost tohoto světa.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- (...) že už mě nebaví **mu** to pořád dokola opakovat.
- Strašně mě baví **ho** pozorovat, když fotí.
- Nebaví mě **se mu** zpovídat, odpovídám tedy to první, co mě napadá
- Pak přijdou ti, co mě chtějí zachránit, co je baví milovat **mě** (...)
- (...) staveniště kostela bylo mimo hradby a ohromně je bavilo krást **mi** materiál a strašit zedníky.
- Myslíš, že mě to baví pronásledovat **tě** na každé hnusné místo, které tě napadne (...)
- Baví ji seznamovat **mě** se zdejším životem...

Bolet

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Přestože **mě** velice bolí navrhnout tak hroznou věc, Imaginaria Geographica musí být zničena.
- Nebylo mu to sice líto ani za mák, ale také **ho** nijak nebolelo říci , že mu to líto je.
- Musím přiznat, že **mě** bolí opouštět místo, kde jsme byli tak šťastní (...)
- (...) moje maminka byla mrtvá a tolik mi chyběla, že **mě** někdy bolelo i dýchat.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Bolelo ji vidět **ho** v tomhle stavu, ani dětem ten pohled neprospíval.
- Lindsey ten referát podědila, protože maminku příliš bolelo **ho** číst .

Bránit

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Ale bylo tu ještě něco, co **mi** bránilo vyjádřit obvyklé skeptické pochybnosti.

- Cosi hluboko v nitru **mu** bránilo připravit o život mladíky, kteří jen sloužili paranoidním manipulátorům (...)
- Tu barikádu, tu zeď, nebo co to je, co **ti** brání nechat se ode mě vzít za ruku.
- Byl jsem rád, že není nijak řečný, protože jakési napětí ve vzduchu **mi** bránilo mluvit.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- (...) jako soudce, jehož znají a jemuž důvěřují, což jim nijak nebrání často **mu** zuřivě odmlouvat.
- Přímo se bránil **ho** jen slyšet, natož vyslovit.
- To mu však nebrání **mě** kdykoliv nadšeně vítat - jakmile mě v dálce spatří, letí ke mně i přes ulici (...)
- Pořád mi nebylo jasné, jak mu to brání milovat **mě**.
- Co jim bránilo poslat **mi** předvolání?
- Ta tajemná moc, která Ti stále brání vzít **si mě** za ženu a nemrhat vlastním zlatem, mi neříká mnoho (...)

Donutit

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Přiměla sestřičku z úrazovky, aby **mě** donutila nechat si zašít aspoň ty nejhorší trhliny na obličeji.
- Davis Tatum mi velmi jasně řekl, že ví vše o tom, jak **mě** páni pohlaváři donutili vysvléknout košili a proč.
- Víš stejně dobře jako já, že dělal, co mohl, aby **tě** donutil pustit mě k vodě.
- A pak **ho** donutil sledovat, jak se vítěz triumfálně zmocňuje kořisti.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Donutí mě **ho** zabít, bude vyšetřování, policajti mě budou vyslýchat.
- Vzal jsem si s sebou gameboye, ale máma mě donutila **ho** schovat, abych mohl sledovat Nil, podle kterého jsme jeli.
- Dal Clutovi číslo a pak ho donutil znovu **ho** přeříkat, aby měl jistotu, že Clut si ho poznamenal správně.
- Nic, co bys řekla, by mne nedonutilo milovat **tě** víc nebo míň.

- Přistoupila ke mně, ale na chvíli jsem klíče sevřela, abych ji donutila podívat **se mi** ostře do očí.
- Brouček byl donucen napsat **mi** list, a ten prý mám čekat.

Dopřát

Příklonky patří k určitému slovesu.

- (...) občas nechala dopadnout světlo na holou nohu, a když měla pocit, že **mu** dopřála čas zareagovat na její vábení pohledem, zdrženlivě si stáhla sukni.
- (...) zakryl si uši dlaněmi, aby slyšel sám sebe děkovat Bohu, že **mu** dopřál přežít.
- Špidlík mi osobně řekl, že doufá, že **mu** Pán dopřeje dopsat tu knížku o vztazích (...)
- Zatím **mi** však osud nedopřál příležitost setkat se s ní.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Nenáviděl život za to, že mu nedopřál **se ho** nabažit , barev a dobrodružství, nání a lásky.
- (...) poslal do Buenos Aires jediný originální čistopis, aniž by mi dopřál čas ještě **si ho** naposled přečíst .
- Dopřej mi to štěstí vidět **tě** oženěného dřív, než zemřu.
- (...) spustil jsem svůj uvítací proslov, avšak nebylo mi dopřáno **ho** dokončit.

Hrnout se

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- On se zas tak nehrne **mě** obsazovat.

Chránit se

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- (...) vodil je po čerstvých Šuhajových stopách, chránil se přece vydati **mu** Nikolu spícího.

Lákat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Mnohem víc **mě** lákalo odhalit, proč je tak důležité ho najít.

- A přece **ho** lákalo pohlédnout do očí nejmocnějšímu muži na světě a říct mu: "Zabil jsem vaši dceru. (...)"
- Co **tě** tak lákalo vydat se do tohoto města, do Berlína?
- Především jim však svým dopisem chtěl sdělit, že **ho** láká vrátit se do vlasti a postavit se do čela hnutí za národní obrodu (...)
- Když skutečně těžce píšu zvláštní scénu, strašně **mě** láká kontrolovat emaily nebo připojit se k nějaké diskusní skupině na netu.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- (...) že člověka až lákalo otevřít **ho** a pokusit se vyhledat nějaké heslo.
- Vlasy měl vlnité, na skráních a v zátylku prošedivělé. Lákalo ji pročísnout **mu je** prsty, ale místo toho raději seděla a usrkávala ze sklenice.
- Nikdy mne nelákalo **ho** (Harryho) nechat zemřít před koncem sedmého dílu, protože jsem od začátku plánovala sedm knih
- Neláká vás **ho** vystřídat na této pozici?
- Ani mě neláká **ho** vidět.

Líbit se

Příklonky patří k určitému slovesu.

- A navíc se **mi** nelíbí poslouchat Brandonovy rozkazy.
- Jak se **ti** líbí být pro změnu skutečný hrdina?
- Moc se **mu** nelíbilo nechat se využívat.
- Jak by se **ti** líbilo si zapůjčiti mé nohy, drahý chlapče?
- Byla jsem plná palčivého, drtivého smutku a strašně by se **mi** líbilo oddat se konejšivému pláči, ale snažila jsem se to vydržet (...)

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Ačkoli by se mi stokrát líbilo zvrhnout **mu** stůl plný rozbitého skla do absurdně naditého klína (...)
- (...) přirozeně čím víc se zlobil, tím víc se jim líbilo **ho** dráždit.
- Líbilo se jí pozorovat **ho** přes stůl, líbilo se jí dívat se na širokou linii jeho ramen v tmavém saku (...)
- Hlívu mám rád a líbilo by se mi jen tak **si ji** uloupnout a dát na talíř.

Mrzet

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Není to o strachu, že zmizím z obrazovky, spíš by **mě** mrzelo opustit tři roky práce na postavě, která se podle mého názoru opravdu podařila.

Příklonky patří infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Že tam v té díře, kam vodjedeš, určitě nebude, ani tam nepřijde, a že by tě hrozně mrzelo **ji** nemít.

Nabídnout

Příklonky patří k určitému slovesu.

- To čtení na pokračování mělo pravda jednadvacet tisíc slov a oni **mu** nabídli zaplatit hned po vydání šestnáct dolarů (...)
- (...) když mu bylo mrzce ukřivděno a náhoda **mu** nabídla příležitost pomstít se za křivdu.
- Oba jsme uvažovali, že necháme svého zaměstnání, ale můj zaměstnavatel **mi** naštěstí nabídl možnost pracovat doma.
- V druhé polovině 60. let **mi** nabídli studovat herectví v Nancy, kde jsme jako studijní materiál dostali hru Petera Weise (...)
- Byla jsem oslovena televizním štábem, který **mi** nabídl možnost točit reportáž o dětech prokletých ďáblem.

Příklonky patří infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Za chvíli už sedím v autě taxikáře Winstona Robinsona, který se nabídl odvést **mě** do Marleyho rodiště.
- (...) všechny případy, kdy europoslanec Zahradil inicioval konkrétní formální výstup, nabídl se **ho** (ve spolupráci) vypracovat, či byl určen za zpravodaje.

Najít

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Nějaký farmář **ho** našel ležet zhrouceného v bahně a přivolal Jezdce.
- Reuben **ho** našel sedět na gauči v obývacím pokoji.
- Vykopal jsem tisíc hrobů, do dvaceti jsem spad a ještě druhý den před pohřbem **mě** otec našel trčet ze země.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Nejdůležitější z nich, jako třeba den, kdy jsme přišli do Delacroixovy cely a našli jsme **mu** na rameně sedět myš (...)
- Najít je **mi** asi nebude trvat dlouho, ale musím se poohlédnout v nejnižších patrech moderní metropole.

Napadat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Co **tě** napadá obviňovat ty statečné muže?
- Nikdy **mě** nenapadalo takhle o tom uvažovat.
- No a Blair mu to teď začíná mařit tím, že **ho** najednou napadá říct nahlas toto "Bystří a motivovaní žáci se opravdu lépe a radostněji učí (...)
- Hned **mě** napadá se jich zeptat, co vědí o lásce.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Ani mně nenapadalo **mu** volat, protože doktor říkal, že bude lepší nechat ho v klidu.
- Napadá mě zeptat **se** na Bambutie.
- Ale napadá mě dřív **se** připravit sepsáním dvojeseje DIVADLO NEMOCNÉ SPOLEČNOSTI - za časů Shakespearových (...)

Napadnout

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Vždyť jde jen o čtyři hodiny denně a ani by **mi** nenapadlo někam chodit,' řekl jsem.
- Ovšem v životě by **mi** nenapadlo babku zabít.
- Ani ve snu by **mě** nenapadlo takhle nazdařbůh je obětovat.
- Tak **mě** napadlo jet se sem podívat, jak to všechno vypadá ve skutečnosti.
- (...) že kdyby **ho** napadlo složit u nás řeholní slib, měl by doživotní zajištění.
- Proto **ho** ani nenapadlo po nás něco požadovat.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Nepřát si to starej, v životě by mě nenapadlo nechat **tě** tady u výslechů.

- Stál tam o samotě, jako kdyby bylo stavitele napadlo postavit **ho** tu až na poslední chvíli (...)
- Ať vás ani nenapadne něco **mi** zamlčet.
- „Ani mě nenapadlo **tě** nevpustit,“ ubezpečil ho fortnýř (...)
- Cashina napadlo svěřit **se mu** se svými sny.

Naučit se

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Naučil jsem se **ho** číst sám, tati.
- Naučí se mít **ho** ráda?
- Až bude noční košile dokončena, napustím jí vzácným jedem. Naučila jsem se **ho** namíchat.
- I matka se už naučila neříkat **mu** miluju **tě**, ačkoli jí občas uklone tiché miláčku, když mu dává dobrou noc.
- Za tři a půl roku už téměř na Loefflera zapomněl nebo se alespoň naučil brát **ho** jako stále přítomné zlo.
- Kdy se konečně naučíš nestrkat **mi** svoje věci do skříně, Ireno?

Navrhnout

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Jako základní informaci pro čtenáře **mi** Kostka navrhla ocitovat zde pasáž z připravované knihy Finemanovy (...)
- Když **mi** nakladatelství Piper navrhlo napsat pro jejich edici do kapsy u vesty příspěvek o kosmologii (...)
- Komise Kongresu **mu** ve středu rovněž navrhne svolat kvůli irácké krizi regionální konferenci (...)
- O tom, že **mi** mzdová komise navrhla vyplatit odměny, jsem se dozvěděla až z tisku.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Anebo dr. Fuchs sám označil Houdka jako simulanta a navrhl dát **mu** vodovou injekci.
- (...) bych možná spisovatele Craseyho nařkl z čarodějnictví, přivolávání neštěstí a navrhl bych **ho** upálit.

- Žalobkyně sama navrhla **ho** netrestat, neboť peníze, na které zněla obžaloba, těsně před soudem zaplatil.
- Dvaadvacetiletého útočníka policisté obvinili z pokusu vraždy a navrhli **ho** vzít do vazby, řekla včera policejní mluvčí Jolana Číhová. (vše)

Nutit

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Taky říkal, že **ho** nutí žít odděleně od dětí a že je štvete proti němu.
- Záměrně **ho** nutila sledovat vlastní slova, vlastní schopnosti a nakonec navázat kontakty (...)
- Jeho slova **mě** nutila přemýšlet.
- No tak, nemůžu uvěřit, že **mě** nutíš vynakládat takovou námahu, abych se něco dověděla o té schůzce s tvým novým velkým mandantem (...)
- A pamatuj si, zítra mi volat nemusíš - nikdo **tě** nenutí telefonovat denně!
- Jako kdyby **tě** někdo nutil hrát na trubku.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Così ji (úplně stejně jako kdysi) nutilo oplatit **mu** ten úsměv, i když dobře věděla, že dělá chybu.
- Ale něco mě nutí píchnout **ho** prstem do toho oka.
- Přesto by ho nic nenutilo dát **mu** své jméno, kluk by se jmenoval po vás.
- Pořád mě to nutilo dívat **se mu** do očí.

Obávat se

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Obávala jsem se **ti** zavolat.
- Neobávala se svěřit **mu** dítě do péče.

Obnášet

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- A co to obnáší nechat **ho** vejít?

Poslat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Z univerzity **ho** poslali studovat do Akademgorodku.

- Prý jestli se to JEŠTĚ JEDNOU stane, tak **mě** pošle do Indonésie pracovat do továrny, abych vydělala na novou pračku.
- Pak **ho** poslala něco opravit do kanceláře a přepojila kabely akumulátorů.
- (...) ševalila něco o tom, že na všechno je potřeba trpělivost a pak **mě** poslala spát, že je pozdě (...)

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- ‚To je také příkaz Paní Galadriel, která mě poslala hledat **tě,**‘ odpověděl.
- Kdybych vyšetřujícímú soudci nanosl aspoň polovinu z faktů, které mu přitěžují, poslal by mě natošup **ho** zatknout. (vše)

Přikázat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Krendler **mi** přikázal vrátit identifikační kartu i placku a hlásit se zpátky ve škole.
- To kvůli ní **mi** přikázali sem přijet a ujistit se, že se o tom můj bratr Tom dozví.
- Mohli by snadno najít způsob, jak tě přimět mluvit o věcech, o kterých jsem **ti** přikázala mlčet.
- Proto **ti** přikázal Hospodin dodržovat den odpočinku (...)
- Spustil svůj počítač, přikázal mu otevřít příslušnou složku a potom **mu** přikázal provést životopisný průzkum onoho zastřeleného.
- Nikdo neví, kam **mu** přikážou jít.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Tárik přikázal pohřbít **ho** se jménem.
- A vy máte přikázáno **mě** celou noc budit?
- (...) ale náhle se objevil krásný mládenec a přikázal **ho** propustit (...)
- Podobně jako císař, který spatřil na ulici nemocného spícího na hnojišti a přikázal **ho** zvednout, umýt, obléci, dal mu své jméno, přijal ho za syna a učinil ho svým dědicem (...)
- David se na viníka rozhořčil, přikázal **ho** zabít a chudákovi ovci čtyřnásobně nahradit (...)

Přikazovat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Vnitřní hlas **mi** přikazoval nevěřit.
- Zbytky rozumu **mi** přikazovaly udělat něco docela jiného, musela jsem tedy rozum potlačit.
- Mlhavé plány, které se ve mně rodily, **mi** přikazovaly důsledně si odpírat nejmilejší potěšení.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- (...) neapeloval na právo manžela vůči manželce, platící v Římské říši, které přikazovalo následovat **ho**, nýbrž prosí v dopisu přítele (...)

Přimět

Příklonky patří k určitému slovesu.

- To, co uviděl, **ho** přimělo narovnat se jako svíčka.
- Nikdy později vážně nepřemýšlel, co **ho** vlastně přimělo vstoupit dovnitř.
- Prosím tě, co **tě** přimělo přijet sem na premiéru, když už se celý roky odmítáš ukázat jinde než na plátně
- A nedělám to proto, abych **tě** přiměla pustit z hlavy ten nápad z Elianiným fondem.
- Dodnes netuším, co **mě** přimělo podívat se pozorněji.
- Já soutěžím ráda, pokud vyhrávám, to byl taky jediný důvod, který **mě** přiměl běhat.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Ale co vás přimělo **ho** vůbec ohledat?
- (...) doufal, že ho proti jeho vůli přiměje **mu** důvěřovat a získat pocit, že mají společný cíl (...)
- Anders se při jejich rozhovorech nakonec přiměl všechno **mu** říct.
- Když Daisy odjížděla do Barcelony - což bylo domluveno dávno předtím -, přiměla se políbit **ho** na rozloučenou na obě tváře (...)
- Přílišná láska ho snad přiměla chválit **tě** tak.
- Ta souvislost na Jane zapůsobila natolik, že ji přiměla podívat **se mu** zhluboka do očí.

Přinutit

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Děšť **ho** ale přinutil jet skoro krokem.
- (...) který vám tady v Macau dlužil laskavost a vy jste **ho** přinutil platit.
- Náhle se za našimi zády ozval zvuk, který **mě** přinutil otočit se.
- Co **tě** přinutila udělat?
- To **mě** přinutilo vzpomenout si na Johna, jak mi pomohl vstát, když jsme se spolu modlili.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Abych ho strachem přinutil odevzdat **mi** to zlato.
- Usrkl vína a přinutil **se** podržet **ho** v ústech tak, jak ho to učil otec.
- Přinutila se ještě **si ho** pořádně prohlédnout.
- Byl tak rozčilený, že jsem se téměř bál, aby mě nepřinutil násilím **mu** ty fotografie vydat.
- Filip už ale odcházel a ani moje drzá nadávka ho nepřinutila věnovat **mi** jediný pohled navíc.

Připadat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Proč **mi** vždycky připadá tak zatěžko o něco poprosit?
- V takové situaci **mi** připadá téměř trapné tvrdit, že naše zamilované paradigma není tak dokonalé, jak si rádi myslíváme.
- Nejobtížnější **mu** připadalo vysvětlit při příjmu, že většinu zranění mu způsobil malý chlapec a orel (...)
- Během celé této části konverzace **mu** připadalo zatěžko podívat se výš než na její nohy, takže její hlas mu zněl kdesi nad hlavou.
- (...) musíš si dávat pozor, abys nebyl namyšlený, někdy **ti** připadá těžké brát druhé vážně (...)

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- A podobně nevhodné mi připadalo zlíbat **tě** na kraji dálnice a ostatně taky pořádně nebezpečné.

- Nicméně ti nepřípadá vhodné **ho** tam nechávat jen tak bez přístřeší a dopravního prostředku, zvláště v jeho stavu.
- Jen mi nepřípadá fér hodit **ho** Maudie na krk a klidně ho tam nechat.
- Nepřípadá mi reálné vynechávat **ho** z toho.
- A pokud ano, nepřípadalo mi správné **ti to** připomínat.

Rozběhnout se

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- (...) bez rozmyslu jsem se rozběhl zatahat **ho** za rukáv.
- Najednou si uvědomila, že chlapec pláče, a rozběhla **se ho** utěšit.

Rozhodovat

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- (...) jeden z nich v sobě nosí tak tíživé tajemství, spojené s tou školou, že se rozhoduje svěřit **ho** na smrtelné posteli svému zpovědníkovi (...)
- (...) šestým smyslem James určuje, že gepard míří k jednomu z blízkých napajedel a rozhoduje se jet **mu** "naproti".
- Rozhodujeme se nevsímat **si ho** a doufáme, že on udělá totéž.

Skočit

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- „Jistě, skočím **ho** najít," slíbila jsem pořád ještě s pusou od ucha k uchu.
- Nedali byste si kapku čaje, pánové? A ty, Hale ? Skočím **ho** nachystat .
- Jen dopředu hlásil, když na pokoji nenajde televizor, skočí si **ho** do města koupit...

Slušet se

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem

- (...) přesněji řečeno stavělo se od základů po střechy na různé strany, že už se neslušelo **ho** tak nazývat (...)
- (...) Ramid měl za to, že by se slušelo alespoň **mu** podat ruku.
- To se přece nesluší houkat mi do uší (...)
- (...) a dál už se sluší ponechat mě napospas literatuře.

Svádět

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Okamžitě obrátil oba obrázky obličejem dolů, aby **ho** nesvádělo dívat se na ně, a začal celý proces znovu.
- Cosi **mě** svádělo vydat se hned na Kuklík.
- Balzac o totéž zápasil sám se sebou, když **ho** svádělo být autorem maximálně úspěšným (...)
- (...) touha se ukazuje spíše v umění a literatuře než v přírodních vědách a to **mě** svádí vidět naši kulturu jako čím dál tím více poetizovanou (...)

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Pořád mě to svádí oslovovat **ho** chlapče nebo synku (...)
- Nesvádělo tě to udělat **to** znovu?

Škodit

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Mezi námi, neškodilo by dokázat **mu**, že se mýlí.
- Jeho drzost ji pobavila, ale pak usoudila, že by neškodilo srazit **mu** trochu hřebínek.
- Žijeme v těžké době a neškodí mít **mě** za přítele.

Těšit

Příklonky patří k určitému slovesu.

- (...) když vešel do místnosti, hned bylo jasné, že **ho** těší být nenápadný.
- Zdálo se, že **ho** těší znovu tahat za šňůrky, protože předtím se nikdy do jednání o Mariiných smlouvách nezapojoval (...)
- Protože už **mě** netěší žít s vědomím viny.
- Chci říct, že **mě** těšilo se hádat, nemyslím se vztekat, ale miloval jsem to testování síly argumentů.
- (...) stále **tě** ještě netěší prokazovat dobrodiní jen pro dobrodiní (...)

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- A nemusí v něm bejt ani žádná láska, jenom když tě bude těšit **ho** vypravovat.
- Vím, že to, co jsem mu říkala, bylo strašné, a nijak mě netěšilo **mu** ubližovat.

- Měl obrovskou radost, že ji těší pomáhat **mu**.
- Těšilo mě vidět **ho**, jak se sklání nad mou nejnovější sochou.
- Lidi těší zahrnovat **mě** penězi prostě proto, že jsem na této planetě.

Uslyšet

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Když jsem **ho** uslyšel mluvit o velmistrovi a dvojici v kouli, zachvátil mě neklid.
- Za chvíli **ho** uslyšela odjíždět.
- Koneckonců, kdo by si dovolil ukrást mi titul, když **mě** teď několik milionů lidí uslyší vznášet na něj nárok?
- Posluchači **ho** uslyší hrát na různé nástroje.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- (...) z Úpice uslyšel jsem hrdličku volat **mě** po moravsku, IŘÍČKU,

Usnést se

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Rikitane, my jsme se dnes usnesli poděkovat **ti** za to, že jsi z nás vytvořil Hochy od Bobří řeky.
- Rada velitelů usnesla se vrátit **ti** čest i majetek i funkce!

Vadit

Příklonky patří k určitému slovesu.

- (...) a dával mi najevo, že **mu** nevadí mluvit o něčem, co se událo tak dávno (...)
- Ve skutečnosti by **mu** nevadilo si s ním promluvit.
- Ne že by **mi** vadilo být adoptovaná.
- Vůbec by **mi** nevadilo dívat se na něj takhle celou noc (...)
- Nebo ještě i jeden svůj, kdyby **ti** vadilo brát si ho po někom, tedy po nějaké.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Až jednoho rána asi týden po vraždě se mě zeptal, jestli by mi nevadilo doprovodit **ho** na jakousi zamýšlenou návštěvu.
- Vadilo by vám povědět **mi** kdy a kde?
- Vadí ti poslouchat **mě**?

- Nevadilo by mi půjčovat **ti** věci, kdyby ses o ně starala.
- Možná i proto mi dnes nevádí **ho** připravit a uvařit pro přítele.

Velet

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Instinkt **mu** velel jednat rychle.
- Logika **mu** velela vrátit se do pracovny a zahájit obvyklý postup.
- Tvá čest **ti** velí vdát se za prince z Marriku, a to nejen proto, abys dostála závazkům svého rodu (...)
- Primitivní instinkty pobízely, ale zkušenost **mu** velela držet se zpátky.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- (...) zvolila k tomu ženskou taktiku, jež velela nechat **ho** mluvit o sobě.

Zabránit

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Proč jste mu v tom nezabránil stejným způsobem, jakým jste mu zabránil podstrčit **mi** falešné evangelium?
- (...) ale nakonec mi ostýchavost zabránila **ho** navštívit.
- Našteloval jsem se do prostředka mostu, abych zabránil vlnám vrhnout **mě** přes zábradlí, a vyrazil vstříc osudu (...)
- Žár mé lásky k tobě neuhasí nijaké neštěstí, žádná zášť mi nezabrání prozradit **ti** zrádné plány a varovat tě před úklady, které jsem odhalila.
- Omlouvám se za všechny, kteří mi nezabránili **ho** použít.
- (...) patrně aby se tak králi zabránilo navštívit **ho**, když o dva dny později podnikal "pout" na místo neštěstí. (vše)

Zabraňovat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- (...) nemyslet na svůj stav a nelitovat věcí, které **mi** zabraňuje dělat.
- Jsem již tak ostřílen, že by **mi** nic nezabraňovalo oddat se té radosti světské ze sluníčka a malování (...)

- Public License dává uživateli v nakládání s programem úplnou volnost, pouze **mu** zabraňuje šířit dále verze programu, které by svým uživatelům takovou volnost nedávaly.
- Tvá neustálá přání **ti** jenom zabraňují užívat toho, co už máš.
- Ač je zdravý, nese dalekosáhlé následky, které **mu** zabraňují naplno žít, stejně jako jeho bratrovi (...)

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Nenáviděl jsem jeho vysvětlování, protože ve mně obnovovalo lásku k němu a zabraňovalo mi nenávidět **ho**, a já tolik toužil nenávidět! (vše)

Zajímat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Protože **mě** zajímalo sledovat, jak syn bude na své rodiče reagovat, nechal jsem ho v ordinaci.
- Velmi by **mě** totiž zajímalo sledovat děti, až přijdou do praxe, kam se dostaly a posunuly (...)
- Strašně **mě** zajímá zkusit postavit atraktivní prostředí pro obyčejné věci (...)

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Ale zajímalo by mě vidět **ho**.
- Ať už to bylo, jak chtělo, mě nezajímalo stát **se** terapeutem, zajímalo mě jen stát **se** méně úzkostným a šťastnějším jedincem.
- Věděla, že souhlasil jen proto, že ho nezajímalo **se** přít.

Zakázat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Mohl říct, že **mu** doktor zakázal vystavovat se vypětí při hře.
- Já myslel, že **ti** Serena zakázala se mnou mluvit.
- Cože, tatínek **ti** zakázal psát domácí cvičení?
- Přemýšlel jste o tom, proč **mu** to zakázal říct?
- Rodiče **mi** zakázali chodit si hrát k rybníčku, protože vždycky hned dostanu rýmu.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- (...) udělila mu školní trest a všem ostatním zakázala prozradit **mu** heslo ke vstupu do věže.
- (...) jeho vlastenectví šlo dokonce tak daleko, že zrušil Martinův účet a zakázal mu vůbec **se ho** pokusit někdy zaplatit.
- Doma jí zakázali **si ho** vzít, protože podle měřítek její rodiny byl on úplný ubožák.
- Příznačné však je, že před mým nástupem svolal svoje lékaře a zakázal jim oslovovat **mě** jako profesora.
- vyobcoval Jindřicha IV. z církve, jeho poddané zprostil přísahy věrnosti a zakázal jim **ho** poslouchat.

Zakazovat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Nedali jsme mu zákony, které **mu** zakazují ubližovat lidem, ale také jsme mu nedali žádný důvod lidem škodit.
- Rodina už **mi** zakazuje další houby sbírat, protože je nemáme kam dávat.
- Nikdo **mi** nezakazoval hrát si s nimi, protože každý věděl, že z téhle strany nebezpečí nehrozí...

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Zákon dokonce zakazuje uvádět **ho** jako příčinu smrti do úmrtního listu!
- (...) zakazuješ mi vidět **se** s mou sestrou i s maminkou...

Zaváhat

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- (...) splnil svou lékařskou povinnost až do konce, tak jako Abrahám na požádání Boha nezaváhal přinést **mu** v oběť svého jediného syna.
- (...) mužské osádky, probuzeni pro takovou blbinu, by s největší pravděpodobností nezaváhali poslat **ho** kamsi.
- (...) těšila se z vlastní dovednosti, a nikdy později jsem nezaváhal požádat **ji**
(...)

Zavázat se

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Tatra se **mu** zavázala provizi vyplatit jen v případě, že vláda osloví s nabídkou přímo ji.

Příklonky patříci infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Děkuji ti, tatínku, že jsi zachránil lordu Lockeovi život, takže se cítil zavázán přislíbit **mi** pomoc (...)
- Po delším tahání konečně dospěli slovního ujednání, podle něhož se zavázali **mi** vyplatit \$ 4000 (...)
- (...) dlužník věřiteli potvrdil výši převzaté částky a zavázal se vrátit **mu** vypůjčené peníze do jednoho roku.
- Objednatel uzavřel ústně smlouvu o dílo s truhlářem, který se zavázal vyrobit **mu** vrata ke garáži.
- Stát totiž " chytře " dal dotace na jeho vypěstování a pak se zavázal zase **ho** odkoupit.

Zavazovat se

Příklonky patří k určitému slovesu.

- (...) na oplátku **se mu** zavazují zhotovit sochy a umístit je ve svatyních všech chrámů (...)

Příklonky patříci infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Podle konečného ujednání jsem se zavazovala platit **mu** alimenty v takové výši, která mu zajistí pohodlné živobytí (...)
- Tedy los jsme si nekoupili, jen jsme se zavazovali dodatečně **si ho** odpracovat.
- Hans Deutsch psal, že si po všechny časy nemám dělat žádné starosti, že se zavazuje vyplácet **mi** doživotně měsíční důchod (...)
- Vláda se zavazuje platit **ti** dolarovou hodnotu v kaloriích výměnou za jejich měnu!
- (...) nabyvatel se zavazuje poskytovat **mu** za to dohodnuté úplaty.

Zbýt

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Doufám, že hodím ještě dál, jinak **mi** zbude doufat, že mě Kateřina nepřehodí, " řekla Ledvinová,

Příklonky patříci infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Víš, na pár dní mi přijede sestřenice, takže mi nejspíš nezbyde čas **se ti** ozvat předtím.
- To mi potom zbude zase **ho** poslat dolů.

Zbývat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Teď už **mi** zbývalo ještě přesvědčit Tora, aby se k mé lži připojil taky (...)
- Pak už **mi** zbývalo jediné odejít.
- Ty akcie jsou to poslední, co **mi** ještě zbývá zlikvidovat.
- Chodil sice na kurz teprve půl roku, ale už **mu** zbývalo absolvovat jen čtyři letové hodiny, aby dostal osvědčení druhého stupně.
- Teď už **mu** zbývalo jen zamilovat si svou vlastní smrt.

Příklonky patříci infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Právě zapojila poslední kabel počítače a teď už zbývalo jen **ho** zapnout.
- Zbývalo jen odnést **ho** domů a zařídit mu slušný pohřeb.
- (...) základnou jejího manžela je farma Albana Kruga v Novém Bavorsku, i když ještě zbývalo **ho** tam zastihnout.
- Zbývalo jenom odstranit **mě** z cesty.
- Pak už jen zbývá pomáhat **mu** a věřit, že jednoho dne si uklidí samo a bez vyzvání.

Zdařit se

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Nebyl jsem si jistý, jestli se **mi** vůbec zdaří promluvit, ale nakonec se mi to přece jen povedlo.
- Po nějakém čase se **mi** zdařilo přemluvit otce, aby mi dovolil odjet na několik měsíců do Prahy (...)
- Neznáš nic krásnějšího, než když se **ti** zdaří někoho k sobě přitáhnout a zanítit v něm jasné světlo.
- Jen tu a tam přidá muž na hlase, jako by se **mu** zdařilo zasáhnout samého Achašvera.
- Hácha nátlaku ustoupil v naději, že se **mu** zdaří něco pro národ zachránit, třeba sám byl chorý.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- S velkým úsilím jsem pohnul rukou, sevřel skleničku do dlaně a zdařilo se mi **ji** dopravit až ke rtům.
- V okamžiku, kdy se ti zdaří vzít **mi ji**, toužím odejít.

Zdát se

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Celá ta záležitost se **mi** zdá být zábavná jako hra (...)
- "Rozumné se **mi** zdá koupit jediné grapes!" řekl Angličan.
- A vůbec nezáleží na tom, jaké je jméno na obálce, nebo jak přesvědčivý se **ti** zdá být obsah toho dopisu...
- (...) přeběhl po prknech lešení s místa na místo, aby vystřelil směrem, odkud se **mu** právě zdálo hrozit největší nebezpečí.
- Ať už měl jakýkoliv problém, ať se **mu** zdálo jakkoliv těžké vyjít kapitánovi vstříc, svou práci odváděl.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- "Třebaže to snad nebylo nutné," vysvětlil Cadfael, "zdálo se mi radno přinést **ho** sem.
- Koberec byl jistě nádherný, ale nezdálo se mi nutné **ho** zkoumat z takové blízkosti.
- Odpoledne kolem páté se totiž objevil v kanceláři se zprávou, která se zdála opravňovat **mě**, abych obtěžoval Wolfa ve skleníku, a zavedl jsem Orrieho nahoru.
- Už předtím jsem ji vzal z jeho stolu a zdá se mi správné dát **ti ji** právě teď.
- Nezdálo se mi dobré uvolňovat **mu** k tomu prostor.

Zlákat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Jeho přímočará vyhraněnost **mě** zlákala odrazit se právě od něj.
- Okno **mě** zlákal podívat se ven, což bylo samozřejmě zakázané.

Příklonné *se* patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Zlákala mne však možnost vyslovit **se** k širšímu okruhu problémů, jimiž se dlouhá léta zabývám.
- Škoda, že se na něj "nepověsili" další hráči, že třeba některé mladé nezlákalo zahrát **si** s Jardou.

Znamenat

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- A moudře ho využívat - za janičárských časů to znamenalo ovládat **ho** a přizpůsobovat tak, aby janičárům co nejlépe sloužil.
- Rozumět textu minulosti znamená přesadit **ho** do naší situace, slyšet v něm výmluvnou odpověď na otázku naší doby (...)
- Což znamená dotknout **se ho** a zároveň nabrat pyl.
- Pokud by to znamenalo mazat **mu** med kolem huby, klidně bych mu ho tam namazal.
- Milovat Boha znamená odpustit **mu** všechny krutosti, kterých se na lidech dopustil (...)

Znemožnit

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Byl tu její manžel, a když **mi** znemožníš s ní mluvit, tak z toho kouká vážný malér.
- Například **mi** obstrukcí znemožnili nahlédnout do spisu.
- Ani nevíš, jak mě mrzí, že jsem **ti** znemožnil vyprávět tvůj příběh, který je teď jako otrávená studna, z níž se nesmí čerpat voda (...)
- (...) najel si až před branku, ale faulující obránce Vašíček **mu** znemožnil zakončit.
- Útoky toho prokletého kněze **mu** znemožnily efektivně působit ve vládě.

Příklonky patřící infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Bude to pekelná dřina se skrz ni prodrat, ale aspoň skryje jeho stopy a znemožní pronásledovatelům **ho** přesně sledovat.
- (...) Jacobovy poukazy na nezbytnou východní úctu ke starým lidem (která znemožnila šéfům jakartského archeologického ústavu odkázat **ho** do příslušných mezí) (...)

Znemožňovat

Příklonky patří k určitému slovesu.

- Malárie a sněť v nohou **mi** znemožňují dokončit dílo.
- (...) uvolnila trochu tu hrozivou tíseň, která **mi** znemožňovala uvažovat (...)
- (...) najednou máš pod sebou tůni, ve které je něco, co **ti** znemožňuje vyškrábat se na břeh (...)
- Přes ten bílý umělohmotný límec, jenž **mu** znemožňoval řádně vidět, zahlédl, jak se vedle něj rýsuje jakýsi tmavý stín (...)
- Váha a objemnost jeho tlakového obleku **mu** znemožňovala udržet rovnováhu.

Příklonky patří infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Základní překážka, která mi znemožňovala nějak **mu** pomoci (...)
- Potom chytne každého, kdo je ještě vzhůru, pověsí se mu na záda a znemožňuje mu zvednout **se** a jít do postele.
- To mu podle ústavy znemožňuje stát **se** prezidentem.
- Od narození dcery mi její matka znemožňuje **se** s dcerou stýkat, přestože jsem se snažil o domluvu (...)
- (...) zbudovaným četbou a uměním vůbec, a světem skutečným mi znemožňoval vytvořit **si** nějaký model podle skutečnosti.

Zvykat

Příklonky patří infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- (...) ale bylo to tak lépe, protože hoši by si po tak dlouhé době nyní jen těžko zvykali jmenovat **ho** jinak než dosud.
- (...) aby si občané Spojených států zvykali říkat **mu** strýček Joe.

Zvyknout

Příklonky patří infinitivu v postavení po určitém slovese nebo za infinitivem.

- Ámos žil sám jen se svým boxerem a Casey si zvykla uvařit **mu** jednou za měsíc večeři.
- V té době si Meme zvykla nosit **mu** k snídani banány a pomeranče.
- Zvykl si **mě** navštěvovat často bez ohlášení, protože věděl, že má kuchařka bude mít dobrou náladu (...)

- Zvykl si mít **ho** pořád kolem sebe a teď cítil, že mu něco chybí.
- Od ledna toho roku byl Václav Havel vdovcem; veřejnost si za pár měsíců zvykla vnímat **ho** jako solitéra (...)

6 Závěr

Hlavním záměrem této práce bylo zjistit chování příklonek v komplexních větách se závislým infinitivem. Ukázalo se, že existují slovesa, u kterých může docházet k posunu příklonek náležejících k infinitivu na druhou pozici ve větě před sloveso v určitém stavu.

Bát se	Odvažovat se, odvážit se	Troufat si, troufnout si
Běžet	Opominout, opomenout	Umět
Dojít	Plánovat	Ustávat
Dokázat	Počít	Utíkat
Doporučovat	Pokoušet se, pokusit se	Váhat
Dovést	Potřebovat	Vyběhnout
Chodit	Přestávat, přestat	Vydržet
Chít	Přibíhat, přeběhnout	Vyjít
Jet	Přijít, přicházet	Vyjet
Jezdit	Přijet, přijíždět	Vyrážet, vyrazit
Jít	Ráčit	Začínat, začít
Koukat	Smět	Zajít
Letět	Snažit se	Zamýšlet
Mít, mívat	Spěchat	Zapomínat, zapomenout
Moci, moct	Stačit	Zatoužit
Muset	Stihnout	Zdráhat se, zdráhávat se
Odmítat	Stydět se	Zkoušet, zkusit
Odmítnout	Toužit	Zvládat, zvládnout

Tato slovesa spojuje jediný rys, a to to, že nemají obligatorní doplnění předmětu. Pouze v této skupině sloves se také vyskytují fázová slovesa *počít*, *přestávat*, *přestat*, *ustávat* a *začínat*, *začít*. U jiných fázových sloves neexistuje vazba na infinitiv nebo

nebyl prokázán výskyt infinitivu se závislými příklonkami. Do této skupiny jsem zařadila i sloveso *doporučovat*, přestože je u něj možné z ČNK doložit pouze posun zájmenné osobní příklonky třetí osoby v akuzativu.

Dále jsem vymezila skupinu sloves, u kterých dochází k posunu zájmenných osobních příklonek, ale nedochází k posunu příklonného *se*. Těmito slovesy jsou:

Dovolit, dovolovat	Podařit se	Vydat se
Kázat	Přát si	Vypravit se
Obtěžovat se	Rozhodnout	Žádat

Tato skupina sloves se nevyznačuje žádným společným rysem. Slovesa *dovolit*, *dovolovat*, *kázat* a *podařit se* mají dativní předmět, slovesa *obtěžovat se*, *přát si*, *rozhodnout*, *vydat se*, *vypravit se* a *žádat* nemají předmětnou vazbu. Pět sloves jsou reflexiva tantum (*obtěžovat se*, *podařit se*, *přát si*, *vydat se*, *vypravit se*), tři nejsou (*kázat*, *rozhodnout*, *žádat*). Vidově se jedná o perfekta (*dovolit*, *podařit se*, *rozhodnout*, *vydat se*, *vypravit se*) i o imperfekta (*dovolovat*, *kázat*, *obtěžovat se*, *přát si*, *žádat*). Zajímavá na této skupině je skutečnost, že se zde vyskytuje sloveso *rozhodnout*, jehož varianta *rozhodovat* zřejmě nepovoluje posun příklonek patřících k infinitivu. Ani dvě slovesa téměř totožného významu se tedy zřejmě nechovají v této oblasti stejně.

Jako třetí skupinu sloves uvádím slovesa, u nichž dochází k posunu pouze krátkého tvaru zájmen osobních třetí osoby v akuzativu.

Dařit se	Pomáhat	Povést	se
----------	---------	--------	----

Tato skupina je konzistentní svým doplněním dativním předmětem, jiný společný rys zde není, ovšem ani tento rys není jednoznačně přítomen u všech, neboť sloveso *pomáhat se* může objevit i bez doplnění předmětem. Vidově jsou to perfekta (*povést se*) i imperfekta (*dařit se*, *pomáhat*), dvě ze tří jsou reflexiva tantum (*dařit se*, *povést se*). Sloveso *dařit se* je další ukázkou, že stejný slovesný kmen stejně jako u jiných jevů (jako např. odlišná schopnost vyjádřit čas perfektivní a imperfektivní varianty slovesa) není zárukou stejných syntaktických ani sémantických vlastností. Imperfektivní varianty slovesa *dařit se* se chovají odlišně, než tento základní tvar – sloveso *podařit se* je zahrnuto ve slovesech, u kterých nedochází k posunu příklonného *se*, zatímco u slovesa *zdařit se* zřejmě k posunu vůbec nedochází.

Jako poslední skupinu uvádím slovesa, u kterých zřejmě vůbec nedochází k posunu příklonek. Jedná se o tato slovesa:

Bavit	Obávat se	Vadit
Bolet	Obnášet	Velet
Bránit	Poslat	Zabránit, zabraňovat
Donutit	Přikázat, přikazovat	Zajímat
Dopřát	Přimět	Zakázat, zakazovat
Hrnout se	Přinutit	Zaváhat
Chránit se	Připadat	Zavázat se, zavazovat se
Lákat	Rozběhnout se	Zbýt, zbývat
Líbit se	Rozhodovat	Zdařit se
Mrzet	Skočit	Zdát se
Nabídnout	Slušet se	Zlákat
Najít	Svádět	Zaznamenat
Napadat, napadnout	Škodit	Znemožnit, znemožňovat
Naučit se	Těšit	
Navrhnout	Uslyšet	Zvykat, zvyknout
Nutit	Usnést se	

Ani tuto skupinu nesjednocuje žádný společný rys. Některá slovesa (jako např. *dopřát, připadat, vadit, velet* atd.) mají dativní předmět, některá (např. *bavit, mrzet, svádět, zajímat* atd.) mají akuzativní předmět, jiná slovesa (např. *obávat se, obnášet, rozhodovat, skočit, zabránit* atd.) nemají žádné předmětové doplnění. Ani nepřítomnost předmětové vazby tedy není rysem sloves, u kterých může dojít k posunu příklonek, jak by se mohlo zdát podle první skupiny sloves. V této skupině se navíc objevují dvě modální slovesa (*slušet se, svádět*), u kterých tedy nedochází k posunu příklonek i

přesto, že PMC označila modální slovesa jako umožňující posun příklonek závislých na infinitivu na druhou pozici. Jedinou zvláštností této skupiny je, že pouze zde se vyskytují slovesa vyjadřující psychický stav.

Jak lze vidět z uvedených faktů, neexistuje sjednocující rys, který by byl vlastní slovesům, na nichž může záviset infinitiv, a který by jednoznačně určoval, zda může dojít k posunu příklonek. Typově lze takto zřejmě určit pouze dvě skupiny, a to tak, že slovesa fázová s infinitivním doplněním posun příklonek umožňují, zatímco slovesa vyjadřující psychický stav, na kterých je závislý infinitiv, tento posun neumožňují.

Původní předpoklad, že posun příklonek závislých na infinitivu záleží na určitém slovese, se nepodařilo potvrdit. Vzhledem k tomu, že neexistuje sjednocující rys pro slovesa, na kterých závisí infinitiv, je velice pravděpodobné, že se nějaký sjednocující rys může objevit pro infinitivy, jak předpokládají někteří generativní gramatikové, např. zde zmíněný Dotlačil (2004) či Řezáč (2005). To by si však vyžádalo další výzkum.

Je však třeba si uvědomit, že zde uváděné poznatky nejsou absolutní. Za prvé byla zkoumána pouze úzká skupina příklonek – krátké tvary osobních zájmen s případným potvrzením pomocí krátkých tvarů zvrátého zájmena *se* a k potvrzení uvedených výsledků by bylo vhodné zjistit chování ostatních zájmenných příklonek, za druhé byly doklady excerpovány z omezeného množství dat, která poskytl korpus SYN2010. Nejdůležitější je však skutečnost, že se jedná o záznamy sebrané z běžného života, nejde o žádné teoriemi vytvořené konstrukty, které by mohly, ale také nemusely odpovídat realitě.

7 Literatura

Český národní korpus – SYN. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2010. Cit. 25.07.2012, dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>.

Český národní korpus – SYN2010. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2010. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>.

Dotlačil, J. *The syntax of infinitives in Czech*. Diplomová práce. Tromsø: Det Humanistiske fakultet Universitetet i Tromsø, 2004.

Ertl, V. Příspěvek k pravidlu o postavení příklonek. In: *Dobrý autor*. Praha: Akropolis, 2011. Poprvé publikováno in: *NŘ* 8, 1924. Dostupné z WWW: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1189>

Hana, J. Czech Clitics in Higher Order Grammar. *OSUWPSS* vol. 3, 2004, s. 21-85.

Karlík, P., Nekula, M., Pleskalová, J. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002.

Karlík, P., Nekula, M., Rusínová, Z. (eds.) *Příruční mluvnice češtiny*. 2. opravené vydání. Praha: NLN, 2003.

Migdalski, K. *The Syntax of Compound Tense in Slavis*. Utrecht: LOT, 2006.

Petr, J., aj. *Mluvnice češtiny 1*. Praha: Academia, 1986.

Petr, J., aj. *Mluvnice češtiny 2*. Praha: Academia, 1986.

Petr, J., aj. *Mluvnice češtiny 3*. Praha: Academia, 1987.

Pořádek slov. *NŘ* 22, 1938, s. 223.

Řezáč, M. The Syntax of Clitic Climbing in Czech. In: Heggie, L., Ordóñez, F. (eds.) *Clitic and affix combinations: Theoretical perspectives*, *Linguistik Aktuell* 74, Amsterdam: John Benjamins, 2005. Dostupný z WWW: <http://members.multimania.co.uk/loargann/CzechClitics.pdf>

Sgall, P., Hajičová, E., Buráňová, E. *Aktuální členění věty v češtině*. Praha: Academia, 1980.

Štícha, F. (ed.) *Kapitoly z české gramatiky*. Praha: Academia, 2011.

Tektogramatická anotace PDT: Pokyny pro anotátory. Dostupný z WWW:
<http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/ch09s04s01.html>

Trávníček, F. K postavení stálých příklonek po přestávce uvnitř věty. *NR* 42, 1959.
Dostupný z WWW: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4673>

Uhlířová, L. K poloze příklonek ve vedlejších větách spojkových. *NR* 59, 1976.
Dostupný z WWW: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5926>

VALLEX Dostupný z WWW: <http://ufal.mff.cuni.cz/vallex/>

Použité symboly a zkratky

Použité symboly

- ˘ umístění přízvuku
- * gramatická nesprávnost
- tento symbol používá Štícha(2011) pro jevy, které nejsou v úzu doložené, ale autor je nechce označit za negramatické
- / hranice přízvukového taktu
- // hranice kóla

Použité zkratky

- ČNK český národní korpus
- ESČ encyklopedický slovník češtiny
- GG generativní gramatika
- FGP funkční generativní popis
- MČ Mluvnice češtiny
- PMČ příruční mluvnice češtiny

8 Příloha

Slovesa s infinitivním valenčním doplněním

- bát se
- bavit
- běhat, běhávat
- běžet
- bolet
- bránit
- být
- být
- cestovat
- cítit, cítivat
- činit, činivat
- dařit se, dařivat se
- dávat, dát
- dávat se, dát se
- dělat, dělávat
- děsit, děsivat
- diktovat, diktovávat
- dlužit
- dobíhat, doběhnout
- dobývat se
- docházet, dojít
- dojíždět, dojet
- dojímat, dojmout
- dokazovat, dokázat
- donucovat, donutit
- doporučovat, doporučit
- dopravovat, dopravit
- dopravovat se, dopravit se
- doprovázet, doprovodit
- dopřávat, dopřát
- dostávat, dostat
- dostavovat se, dostavit se
- dotahovat, dotáhnout
- dotahovat se, dotáhnout se
- dotýkat se, dotknout se
- dovádět, dovést
- dovážet, dovézt
- dovolovat, dovolit
- drát se, drávat se
- dráždit, dráždívat
- drtit, drtívat
- fascinovat
- hledět
- hnát
- hnát se
- hodit se
- hodlat
- hodnotit
- honit
- hrnout se
- hrát, hrávat
- chodit, chodívat
- chránit se
- chtít
- chtít se
- chutnat, chutnávat
- chybět, chybívat
- chystat se, chystávat se
- jet
- jezdit, jezdívat
- jímat, jmout, jímávat
- jít

- jmout se
- kázat
- klamat, klamávat
- koukat, kouknout
- kráčet
- lákat
- lekat, lekávat
- létat
- letět
- líbit se
- litovat
- mást
- míchat, míchávat
- mínit, mínívat
- mít, mívat
- mizet
- moci/moct
- motivovat
- mrzet
- mučit, mučívát
- muset/musit
- nabízet, nabídnout
- nadchnout
- nacházet, najít
- nakazovat, nakázat
- naladřovat, naladit
- náležet
- namáhat se, namoci/namoct se
- napadat, napadávat, napadnout
- napomáhat, napomoci/napomocit
- nařizovat, nařídít
- naštvat
- natahovat, natáhnout
- natahovat se, natáhnout se
- naučit
- naučit se
- navrhovat, navrhnout
- nechávat, nechat
- nechávat se, nechat se
- nechávat si, nechat si
- nést
- nosit, nosívat
- nudit, nudívat
- nutit, nutívat
- obávat se
- obnášet, obnášívát
- obtěžovat
- obtěžovat se
- odcestovat
- odcházet, odejít
- odpírat/odepírat, odepřít
- odesílat, odeslat
- odhodlávat se, odhodlat se
- odjíždět, odjet/odejet
- odlétat/odletovat, odletět/odlétnout ,
odlétávat
- odmítat, odmítnout
- odnášet, odnést
- odrazovat, odradit
- odskakovat si, odskočit si
- odsuzovat, odsoudit
- odtahovat, odtáhnout
- odvádět, odvést
- odvážet, odvézt
- odvažovat se, odvážit se
- ohodnocovat, ohodnotit
- ohromovat, ohromit
- okouzlovat, okouzlit
- opomíjet, opomenout/opominout
- opravňovat, oprávnit

- oslovovat, oslovit
- otravovat, otrávit
- ovlivňovat, ovlivnit
- pamatovat
- patřit se, patřivat se
- plánovat
- plavat/plovat
- plést
- plout
- pobavit
- pobuřovat, pobouřit
- pociťovat, pociťit
- počínat, počít
- podařit se
- pohánět, pohnat
- pokládat, položit
- pokoušet se, pokusit se
- polekat
- pomáhat, pomoci/pomoct
- pomýšlet, pomyslet/pomyslit
- ponechávat, ponechat
- poradit
- poroučet, poručit, poroučívát
- posílat, poslat
- pospíchat
- postačovat, postačit
- postřehovat, postřehnout
- potěšit
- potřebovat
- pouštět, pustit
- považovat
- povést se
- povolovat, povolit
- pozorovat
- probíhat, proběhnout
- prospívat, prospět
- protahovat, protáhnout
- přát
- přát si
- předepisovat/předpisovat, předepsat
- předpokládat
- představovat, představit
- představovat si, představit si
- přehánět, přehnat
- přecházet, přejít, přechodit
- přejíždět, přejet
- překvapovat, překvapit
- přemísťovat/přemísťovat, přemístit
- přemísťovat/přemísťovat se, přemístit se
- přemlouvat, přemluvit
- přenášet, přenést
- přenášet se, přenést se
- přepravovat, přepravit
- přepravovat se, přepravit se
- přesunovat, přesouvat, přesunout
- přesunovat se, přesouvat se, přesunout se
- přestávat, přestat
- přesvědčovat, přesvědčit
- převádět, převést
- převážet, převézt
- přibíhat, přiběhnout
- přicestovat
- přicházet, přijít
- přichystat se
- přijíždět, přijet
- přikazovat, přikázat
- přilétat/přiletovat, přiletět/přilétnout, přilétávat
- přimět

- přinutit
- připadat, připadnout, připadávat
- přísahat, přísahávat
- přislíbit
- příslušet
- přistávat, přistát/přistat
- přistihovat, přistihnout
- přitahovat, přitáhnout
- přitahovat, přitáhnout
- přivádět, přivést
- přivážet, přivézt
- přizvat
- putovat
- ráčit, ráčívat
- radit
- ranit
- registrovat
- rozbíhat se, rozběhnout/rozeběhnout se
- rozčilovat, rozčílit/rozčilit
- rozcházet se, rozejít se
- rozesmávat/rozesmívat, rozesmát
- rozhodovat, rozhodnout
- rozjíždět se, rozjet se
- rozmlouvat, rozmluvit, rozmlouávat
- rozmýšlet se, rozmyslet/rozmyslit se
- rozmýšlet si, rozmyslet/rozmyslit si
- rozplakávat, rozplakat
- rozpoznávat, rozpoznat
- rozptylovat, rozptýlit
- rušit, rušívat
- řítit se
- scházet, sejít, scházívat
- sestupovat, sestoupit
- sjíždět, sjet
- sjíždět se, sjet se
- skákat, skočit
- slibovat, slíbit
- slušet se
- slyšet, slyšívat
- smět
- snášet, snést
- snášet, snést
- snášet se, snést se
- snažit se, snažívat se
- souhlasit
- spatřovat, spatřit
- spěchat
- splétat, splést
- spouštět, spustit
- spouštět se, spustit se
- stačit, stačit, stačívat
- stanovovat, stanovit
- stíhat, stihnout
- stoupat, stoupnout
- strašit, strašívat
- střežit se
- stydět se
- sužovat
- svádět, svést
- svazovat, svázat
- symbolizovat
- škodit
- šokovat
- štvát, štvát
- těšit, těšívat
- toužit, toužívat
- trápit, trápívat
- troufat si, troufnout si
- ubírat se
- ucítit

- učit, učívat
- učit se, učívat se
- uchvacovat, uchvátit
- ukládat, uložit
- uklidňovat, uklidnit
- umět
- umožňovat, umožnit
- upoutávat, upoutat
- uprchat, uprchnout, uprchávat
- urážet, urazit
- určovat, určit
- usazovat, usadit
- uslyšet
- usnášet se, usnést se
- uspokojovat, uspokojit
- ustávat, ustat
- ustát
- uškodit
- utíkat, utéci/utéct
- utěšovat, utěšit
- uvidět
- vadit, vadívat
- váhat
- varovat se
- vycházet, vejít
- velet
- vést
- vézt
- vidět, vídat
- vjíždět, vjet, vjíždívat
- vláčet/vláčit se, vláčívat se
- vléci/vléct se
- vlézat, vlézt
- vnikat, vniknout
- vnímat
- vodit, vodívat
- vonět
- vozit, vozívat
- vrhat se, vrhnout se
- vsunovat se, vsouvat se, vsunout se
- vtahovat, vtáhnout
- vtrhávat/vtrhovat, vtrhnout
- vybavovat si, vybavit si
- vybíhat, vyběhnout
- vyčerpávat, vyčerpat
- vydařit se
- vydávat se, vydat se
- vyděšovat, vyděsit
- vydržet
- vyhánět, vyhnat
- vycházet, vyjít
- vycházet, vyjít
- vycházet si, vyjít si
- vyjíždět, vyjet
- vyjíždět si, vyjet si
- vykračovat/vykročovat, vykráčet,
vykročit
- vykrádat se, vykrást se
- vylétat/vyletovat, vyletět/vylétnout,
vylétávat
- vylézat, vylézt
- vymlouvat, vymluvit
- vynášet, vynést
- vypadávat, vypadat, vypadnout
- vypalovat, vypálit
- vyplácet se, vyplatit se
- vypravovat se, vypravit se
- vyrážet, vyrazit
- vyrážet si, vyrazit si
- vysílat, vyslat

- vyskakovat, vyskočit
- vyšplhat
- vytáčet, vytočit
- vytahovat, vytáhnout
- vytýkat, vytknout, vytýkávat
- vytrácet se, vytrátit se
- vytrhávat/vytrhovat, vytrhnout
- vyučit se
- vyučovat, vyučit, vyučovávat
- vyvádět, vyvést
- vyvarovávat se, vyvarovat se
- vyvážet, vyvézt
- vyžadovat, vyžádat
- vzrušovat, vzrušit
- zabloudit
- zabraňovat, zabránit
- začínat, začít
- zahánět, zahnat
- zahlédnout
- zahýbat, zahnout
- zahřívát, zahřát
- zacházet, zajít
- zajíždět, zajet
- zajímat
- zakazovat, zakázat
- zalíbit se
- zamávat
- zamezovat, zamezit
- zamířit
- zamlouvat se
- zamýšlet
- zanášet, zanést
- zanedbávat, zanedbat
- zanechávat, zanechat
- zapamatovávat si, zapamatovat si
- započít
- zapomínat, zapomenout
- zarážet, zarazit
- zasahovat, zasáhnout
- zaskakovat, zaskočit
- zaslechnout
- zasluhovat, zasloužit
- zastavovat se, zastavit se
- zastihovat, zastihnout
- zatahovat, zatáhnout, zatahat
- zatěžovat, zatížit
- zatoužit
- zaujímat, zaujmout
- zavádět, zavést
- zavaňat
- zavazovat, zavázat
- zavazovat se, zavázat se
- zavítávat, zavítat
- zaznamenávat, zaznamenat
- zbláznit
- zbožňovat, zbožnit
- zbývat, zbýt
- zdařit se
- zdát se, zdávat se
- zdát se, zdávat se
- zděsit
- zdráhat se, zdráhávat se
- zdržovat se, zdržet se
- zdvihat/zdvíhat, zdvihnout, zdvihávat
- zklamat
- zkoušet, zkusit
- zlákat
- zlobit, zlobívat
- zmáhat, zmoci/zmoct
- zmást

- zmocňovat, zmocnit
- znamenat
- znamenat
- znechucovat se, znechutit se
- znemožňovat, znemožnit
- znepokojoval, znepokojit
- zpozorovat
- zraňovat, zranit
- zůstávat, zůstat
- zvládat, zvládnout
- zvykat, zvyknout
- zvykat si, zvyknout si
- žádat, žádat
- žrát